



Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

URTĖ ANDRIUKAITYTĖ

IV kurso, 5 grupės studentė

**JAV vykdomos užsienio politikos posūkis protekcionizmo link: STOLPER –
SAMUELSON ir RICARDO – VINER aiškinamosios perspektyvos**

BAKALAURO DARBAS

Darbo Vadovas: dr. V. Kuokštis
Darbo Recenzentas: Kotryna Tamoševičienė

Vilnius, 2019

Bakalauro/magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas (JAV vykdomos užsienio politikos posūkis protekcionizmo link: STOLPER – SAMUELSON ir RICARDO – VINER aiškinamosios perspektyvos) yra:

- 2.1 Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
- 2.2 Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
- 2.3 Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Urtė Andriukaitytė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Andriukaitytė U., JAV vykdomos užsienio politikos posūkis protekcionizmo link: STOLPER – SAMUELSON ir RICARDO – VINER aiškinamosios perspektyvos: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas V. Kuokštis. – Vilnius, 2019. – 45 p.

Reikšminiai žodžiai: protekcionizmas, Jungtinės Amerikos Valstijos, protekcionistinė politika, koalicijos, politinės partijos, interesų grupės, lobizmas, ekonominės perspektyvos, gaususis faktorius, neskaitlingas faktorius.

Šiame darbe nagrinėjama Jungtinių Amerikos Valstijų vykdoma prekybos politika (nuo 1994 iki šių dienų), aptariamas jos posūkis protekcionizmo link. Žvelgiant per *Stolper – Samuelson* ir *Ricardo – Viner* ekonomines aiškinamąsias perspektyvas, bandoma išsiaiškinti pagrindinius kovos dėl prekybos šalies viduje dalyvius, kovos laukus ir atskleisti besireiškiančios įtampos sferas.

Nagrinėjamas politinių partijų, interesų grupių ir lobistų vaidmuo, jų indėlis JAV vykdomos užsienio politikos pokyčiams; pagal JAV politinių partijų skirtis, asociacijų ir lobistų aktyvumą nustatoma, kuris iš ekonominių modelių yra tinkamesnis siekiant suprasti pastarojo meto pokyčius nagrinėjamoje šalyje.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Literatūros apžvalga.....	8
2. Teorinis pagrindas.....	11
2.1 Stolper – Samuelson teorinė perspektyva.....	13
2.2 Ricardo – Viner teorinė perspektyva.....	14
3. Metodologija	15
3.1 Darbo hipotezės.....	19
3.2 Stebimos implikacijos.....	20
4. Protekcionistinės politikos analizė.....	22
4.1 Gamybos faktorių ir industrijų apžvalga.....	23
4.2. JAV prekybos politikos koalicijos.....	25
4.2.1 Politinės partijos.....	25
4.2.2 Asociacijos.....	30
4.2.3 Lobistai.....	34
4.3 JAV prekybos politikos koalicijų analizė per teorinių modelių prizmę.....	37
Tyrimo kliūtys ir išvados.....	38
Literatūros sąrašas.....	40
Summary.....	44

Ivadas

Jungtinės Amerikos Valstijos (toliau - JAV), kaip hegemoninė pasaulio jėga, visada būdavo ir yra pačiame esminių tarptautinių įvykių sūkuryje. Tačiau, pastaruoju metu, pagrindinis dėmesio fokusas juda link akivaizdžių valstijų vykdomos užsienio politikos pokyčių – žiniasklaidoje yra vis garsiau eskaluojama, kad ši šalis pastebimai juda protekcionizmo link ir remiasi protekcionistine logika priimant tarptautinio masto sprendimus¹. Sutrikdyti fundamentalūs pasaulinės prekybos nuostatai turi įtakos ne tik JAV konkrečiai, bet atsiliepia ir visoms kitoms pasaulio valstybėms, įtrauktoms į tarptautinius prekybinius tinklus. Stebint vykstančius procesus, natūraliai kyla klausimas, kokie veiksniai nulemia ar bent iš dalies daro įtaką šiam netikėtam vykdomosios užsienio politikos posūkiui valstybės, laikomos tikru laisvos prekybos pasaulyje simboliu ir ją propaguojančios nuo pat Bretton – Woods konferencijos laikų.

Sparčiai auganti tarptautinė prekyba pastaraisiais dešimtmečiais apskritai kelia vis aršesnius viešus debatus dėl kvestionuojamo jos teikiamos naudos ir jos pritaikymo kaštų santykio. Ir nors teikiama agreguotoji atviros rinkos nauda - tokia kaip žemesnės kainos, didesnis prekių pasirinkimas ir auganti produktų kokybė² - yra visiems seniai žinoma ir ne kartą patvirtinta daugybės ekonomistų iš viso pasaulio, vis dėl to, sparčiai daugėja skeptikų, pabrėžiančių neginčijamą faktą, kad laisva prekyba sukuria akivaizdžias nugalėtojų ir pralaimėtojų puses pavienėse šalyse. Tai, kaip įvairūs prekybos įstatymai veikia dirbančius žmones ir jų gaunamus atlyginimus, realiai priklauso nuo to, koku būdu asmenys tuos atlyginimus užsidirba. Skirtingose srityse besispecializuojantys asmenys patiria labai skirtingus laisvos prekybos sukeltus efektus, o konkrečiose sferose besidarbuojančių asmenų skaičius ir sudaro už arba prieš laisvąją prekybą pasisakančias visuomenės puses pavienėse šalyse. Būtent dėl to, žvilgsnis į agreguotąją laisvos prekybos naudą pasauliniu mastu per konkrečių valstybių perspektyvas, sukuria visai kitokį ir kur kas mažiau džiuginantį vaizdą.

2016 metų JAV prezidento rinkimai nuskambėjo garsiai visame pasaulyje, išprovokuodami daugybę diskusijų. Donald Trump, laimėjęs rinkimus žadėdamas “atkurti” Ameriką (org. – *Make America Great Again*), neilgai trukus ėmėsi savo rinkiminių pažadų vykdymo ir JAV vidaus rinkų

¹ BBC, “Trade wars, Trump tariffs and protectionism explained”. 2018, <<https://www.bbc.com/news/world-43512098>>

² James Langenfeld ir James Nieberding “The Benefits of Free Trade to U.S. Consumers Quantitative Confirmation of Theoretical Expectation”, *Business Economics* (7), 2005, 41-42.

apsaugojimo darbų. Pritaikyti įvairūs tarifai ir apmokestinami importuojami produktai³, spėjo ne tik sukurti užsidaryti nuo išorinio pasaulio siekiančios Amerikos įvaizdį, bet ir išprovokuoti atsakomuosius veiksmus iš kitų valstybių⁴. Dėl valstybės dydžio, tarptautiniu mastu JAV vykdomi sprendimai ir priimami prekybos įstatymai yra itin svarbūs viso pasaulio šalims, tad reikalauja išskirtinio dėmesio ir atidaus tyrimo. Kyla klausimas, ar visa tai tikrai tik naujojo JAV prezidento D.Trump rinkiminių pažadų tesėjimas, ar jau ilgus metus besitęsiantis, bet tik dabar aiškiau į viešumą iškeliamas ir geriau visam pasauliui pastebimas tęstinis procesas?

Šio darbo tikslas – išsiaiškinti, kas, kur ir koku būdu JAV viduje kovoja dėl prekybos ir, ilgainiui, daro įtaką valstijų vykdomos tarptautinės prekybos pobūdžiui. Tai galima padaryti, visų pirma, pagal autoriaus Michael Hiscox darbuose (straipsnyje “*Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade*” ir knygoje “*International trade and political conflict : commerce, coalitions, and mobility*”) naudotą sistemą, išsikeliant dvi skirtingas hipotezes. Viena iš jų būtų iškeliamas remiantis Stolper – Samuelson aiškinamąja ekonomine perspektyva, kita – remiantis Ricardo – Viner teorija. Tam, kad galėtume paneigti arba pagrįsti išsikeltas darbo hipotezes, bus būtina ištirti, kokios visuomenės grupės yra suinteresuotos protekcionistinės prekybos politikos plėtra. Toliau remiantis M. Hiscox darbo logika, bus orientuojamasi į 3 visuomenės grupes, kurias autorius išskyrė kaip pagrindinius organizacinius kanalus demokratinėje sistemoje, gebančius disponuoti tam tikra sprendžiamąja galia: politines partijas, asociacijas (org. – *peak associations*) ir lobistus (org. – *lobby groups*). Įvertinus šiuos įtakos darymo politikai kanalus, bus galima išsiaiškinti, koku pagrindu yra formuojamos koalicijos šalyje ir kas bei koku būdu kovoja dėl prekybos šalies viduje.

Pradžioje bus pateikiama literatūros apžvalga, reikalinga darbo pamatams sudaryti ir atskleisti esamą tyrimo nišą. Vėliau bus pristatoma tyrimo metodologija bei remiantis teorinėmis priegomis, paaiškinamos suformuluotos hipotezės. Kaip jau buvo minėta, siekiant atsakyti į pagrindinį šio darbo klausimą, bus remiamasi dviem skirtingomis aiškinamosiomis ekonominėmis perspektyvomis, kurios pateikia visiškai kitokias laisvos prekybos padarinių visuomenės grupėms interpretacijas. Jau turint klausimus, į kuriuos bus stengiamasi atsakyti, darbe bus pristatomi surinkti empiriniai duomenys, kurie ir leis paneigti/patvirtinti išsikeltas hipotezes bei, galiausiai, suformuluoti darbo išvadas. Pačioje darbo

³ David Lawder, “Timeline: Next steps, deadlines in U.S.-China trade fight.” London: Reuters, 2018. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-deadlines-timeline/timeline-next-steps-deadlines-in-u-s-china-trade-fight-idUSKBN1I42R8>> [Žiūrėta 2018 12 01].

⁴ Daniel Shane, “China hits the United States with tariffs on \$3 billion of exports.” London: CNN Money, 2018. <<http://money.cnn.com/2018/04/02/news/economy/china-us-tariffs-trade/?iid=EL>> [Žiūrėta 2018 12 01].

pabaigoje bus pateikiamos kliūtys, su kuriomis buvo susidurta šio tyrimo metu vykdant JAV vykdomos užsienio politikos analizę bei iškeliama klausimai, ateities tyrimams vykdyti.

1. Literatūros apžvalga

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad JAV, kaip itin reikšmingos dalyvės pasaulio politiniame procese, vykdoma politika yra ištirta visais įmanomais būdais ir tolimesnių tyrimų laukas yra labai siauras, arba iš viso neegzistuoja. Tačiau, tai nėra visiškai tiesa. Kadangi analizuojama tema yra itin plataus masto, tolimesnių tyrimų spektras vis dar išlieka ganėtinai platus. Michael Hiscox yra vienas iš retų mokslininkų, savo darbe *“Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade”* tyręs JAV vykdomos užsienio politikos problemą ir žvelgęs į ją per tų pačių modelių, kurie bus naudojami ir šiame darbe, perspektyvas. Tiesa, JAV nebuvo pagrindiniu mokslininko dėmesio fokusu – tai buvo tik vienu iš tyrimo, kartu su D. Britanija, Prancūzija, Švedija, Kanada ir Australija, objektų. Tokia situacija sudaro puikias sąlygas geriau išnagrinėti konkrečiai tik JAV politikai būdingus niuansus. Taip pat, M. Hiscox tyrimas, su tam tikromis pertraukomis, apėmė laikotarpį nuo 1815 iki 1994 metų, tad visi vėliau vykę pokyčiai ir esminiai įvykiai – atviras laukas tyrimui.

Nors egzistuoja ir kitų mokslininkų, skirtinguose darbuose naudoję arba Stolper – Samuelson (toliau - S – S), ar Ricardo – Viner (toliau - R – V), modelius tirti JAV atvejui (Henry Thompson savo darbe *“Stolper-Samuelson Time Series: Long Term US Wage Adjustment”*, S – S teorijos pagalba tiriantis JAV vidutinio uždarbio 1949-2006 metais pokyčius⁵; Konektikuto universiteto profesorius Jeffrey W. Ladewig, savo darbe pavadinimu *“Domestic Influences on International Trade Policy: Factor Mobility in the United States, 1963 to 1992”*, besirėmęs S – S ir R – V ekonominėmis perspektyvomis vykdant faktorių mobilumo JAV analizę⁶; Kenneth F. Scheve ir Matthew J. Slaughter tyrę pavienių individų prekybos politikos preferencijas ir jas nulemiančius veiksnius savo darbe *“What determines individual trade-policy preferences?”*⁷) visgi skiriasi jų taikyta metodologija, pasirinkta prieiga ar nagrinėjamas laikotarpis. Tuo metu, akademiškai vertingų darbų, taikiusių abiejų aiškinamųjų teorijų kombinaciją ir sisteminės proceso analizės metodą, kuris buvo pasirinktas šiame darbe, rasti yra itin sunku. Bene vieninteliai naudoję panašią logiką pastarojo meto įvykių tyrimui, tai trejetas tarptautinės ekonomikos rašto darbą rašiusių Vilniaus Universiteto Tarptautinių santykių ir

⁵ Henry Thompson *“Stolper-Samuelson Time Series: Long Term US Wage Adjustment”*, USA: Auburn University, 2011. <<https://www.nber.org/papers/w5427.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 01].

⁶ Jeffrey W. Ladewig, “Domestic Influences on International Trade Policy: Factor Mobility in the United States, 1963 to 1992”. *International Organization* (60), 2006, 69-103.

⁷ Kenneth F. Scheve ir Matthew J. Slaughter, “What determines individual trade-policy preferences?” US: Department of Political Science, Yale University. *Journal of International Economics*. 54, 2001, 267-292.

politikos mokslų instituto (VU TSPMI) trečiakursių⁸, tačiau jų darbe į visus besivystančius procesus žiūrėta kaip į potencialius JAV– Kinijos prekybos karo stimulatorius. Šiame darbe, kaip jau minėta, pagrindinis dėmesio fokusas bus telkiamas būtent ties JAV vykstančia kova dėl prekybos. Taigi, tiriant vidinius JAV procesus, lemiančius pastaruoju metu ypač suaktyvėjusį protekcionizmo vystymą, egzistuoja dar daugybė neatsakytų klausimų, o sunkiai nugrinčijamas temos aktualumas skatina pasinerti į galimų atsakymų paieškas.

Tam, kad būtų galima tinkamai išsiaiškinti probleminį klausimą, pirma reikia labai gerai suprasti vykstančių procesų kontekstą. Profesorius Douglas A. Irwin itin detaliai aprašė visą JAV prekybos politikos istoriją knygoje “*Clashing over Commerce: A History of US Trade Policy*”⁹. Šiame darbe atskleidžiami ilgametės politikos nestabilumai, jos vykdymo instrumentai ir pagrindiniai komponentai, vienu ar kitu laikotarpiu lėmę tam tikrus valstybinio masto sprendimus ir politikos vingrius. Autorius yra aprašęs ir visas protekcionistines priemones, naudotas JAV istorijos bėgyje, o visi išryškinti jų sukelti nuostoliai, dar labiau suintriguoja tirti dabar vykstančius procesus: kodėl JAV, turėdamos itin skausmingos protekcionizmo taikymo patirties (itin sunerimta po Didžiosios Depresijos¹⁰), vėl, atrodo, suka tuo pačiu keliu? Gerai išmanant kontekstą ir galimus dabartinių sprendimų pamatus, daug paprasčiau toliau gilintis į pastaruoju metu vykstančius procesus ir ieškoti argumentų, pagrindžiančių jų būtinybę/absurdiškumą.

Siekiant atsakyti į pagrindinį šio darbo klausimą, į pagalbą bus pasitelkiami du ekonominės teorijos modeliai, kurie skirtingai interpretuoja laisvos prekybos naudą įvairioms visuomenės grupėms – tai jau minėtieji S – S ir R – V modeliai. Šios aiškinamosios perspektyvos gali padėti suprasti, kas ir kokiais argumentais remiantis, gali priešintis ar aktyviai palaikyti laisvos prekybos vystymą. Prieš pradedant JAV aktyvių veiksmų analizę, būtina aptarti abejas šias teorines prieigas, tad darbe neabejotinai bus remiamasi akademine literatūra, aiškiai apibrėžiančia tyrimui reikalingus modelius. Pirmasis modelis, žinomas S – S trumpiniu, bus reikalingas JAV egzistuojančių koalicijų analizei. Tam bus naudojamas pirminis autorių Wolfgang F. Stolper ir Paul A. Samuelson darbas “*Protection and Real Wages*”¹¹, dėl kurio ir atsirado teorinio modelio pavadinimas apskritai. Darbe aptariama laisvos prekybos ribojimų ir konkrečių visuomenės grupių gaunamų atlyginimų tarpusavio

⁸ Dominykas Goda et al., “Jungtinių Amerikos Valstijų – Kinijos Prekybos Karas? Stolper – Samuelson ir Ricardo – Viner Teorinių Modelių Aiškinamosios Perspektyvos”. Rašto darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2018.

⁹ Douglas A. Irwin, *Clashing over Commerce: A History of U.S. Trade Policy*, National Bureau of Economic Research, Inc., 2017, 26-27

¹⁰ Ibid, 27

¹¹ Wolfgang Stolper ir Paul Samuelson, “Protection and Real Wages”, *The Review of Economic Studies*, 9(1), 1941, 58-73.

priklausomybė. Kadangi pats modelis yra grįstas Heckscher – Ohlin gamybos faktorių proporcijų teorema, bus apžvelgti ir pagrindiniai jos principai, kurie aiškiai išdėstyti bendrame Paul R. Krugman ir Maurice Obstfeld darbe *“International economics: Theory and policy”*¹². Teorema teigia, jog lyginamasis pranašumas tarp valstybių atsiranda dėl skirtingo gamybos faktorių – žemės, kapitalo bei darbo – pasiskirstymo valstybėse. Dar geriau įsigilinti į patį, minėtąją teorema grįsto, S – S modelio veikimą ir jo pritaikymo alternatyvas padės aiškinamasis Eugene Beaulieu darbas *“Factor or Industry Cleavages in Trade Policy? An Empirical Analysis of the Stolper–Samuelson Theorem”*¹³. Skirtingų šaltinių pagalba gilinantis į S – S ekonominio modelio veikimą ir praktinį pritaikymą darbe, galima išskirti bendrąją jo idėją: JAV laisvą prekybą turėtų stipriai palaikyti kapitalo klasės atstovai, o jai aršiai priešintis darbo klasės atstovai.

Kitas teorinis modelis, kuris bus reikalingas šio darbo rėmuose, žinomas R – V trumpiniu, arba kitaip dar vadinamas specifinio faktoriaus (angl. – *specific-factor model*) vardu. Pagrindinius teorijos bruožus, grafinius paaiškinimus, visus praktinius matematinius apskaičiavimus ir kitą, visapusiškam modelio suvokimui reikalingą informaciją, aiškiai aprašo Jitendralal Borkakoti, knygoje *“International Trade: Causes and Consequences”*. Remiantis minėtojo autoriaus įžvalgomis, prekybos koalicijos JAV formuotųsi industriniu pagrindu, už laisvą prekybą pasisakytų eksportuojančiame sektoriuje besidarbuojančios grupės, o jai aktyviai priešintis su importu bėkonkuruojantis sektorius¹⁴.

Turint dvi, skirtingas išvadas apie koalicijų formavimąsi JAV teikiančias perspektyvas, praktiškai pritaikius ir empiriškai patikrinus jas abi, bus galima daryti išvadas, kuri vis dėlto tinka geriau šiuo specifiniu atveju. Darbe atliekamo tyrimo pamatus sudarys jau minėtas M. Hiscox darbas „*Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade*“¹⁵ ir šio mokslininko atliktas empirinis tyrimas, kurio metu išimtinai remtasi S – S ir R – V ekonominės teorijos modeliais. Anot darbe daromų pirminių prielaidų, plačios gausaus faktoriaus valstybėje savininkų koalicijos formosis tada, kai faktoriaus mobilumas bus didelis. Priešingu atveju, kai faktoriaus mobilumas menkas, tikėtina, bus formuojamos siauromis industrijomis paremtos koalicijos¹⁶.

¹² Paul R. Krugman ir Maurice Obstfeld, *International economics: Theory and Policy*. 2 leid. New York: HarperCollins, 1991.

¹³ Elaine Beaulieu, “Factor or Industry Cleavages in Trade Policy? An Empirical Analysis of the Stolper–Samuelson Theorem”. *Economics & Politics*, 14(2), 2002, 99-131.

¹⁴ Jitendralal Borkakoti, *International Trade: Causes and Consequences*. London: Palgrave, 1998, 168-176.

¹⁵ Michael Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, *International Organization*, 55(1), 2001, 1-46.

¹⁶ Ibid, 12-13

Pati bakalauro darbo logika bus grįsta ir kitu to paties autoriaus Micael J. Hiscox darbu “*The domestic sources of foreign economic policies*”¹⁷. Autorius tekste teigia, kad tam, jog suprastum, kodėl valdantieji priima konkrečius sprendimus, reikalauja labai atidžios dvipusės analizės: pirma, didelį dėmesį reikia skirti vidaus politikoje veikiančioms interesų grupėms bei jų potencialui kelti politinį spaudimą valdžiai; antra, būtina atsižvelgti į politines institucijas, kurios reguliuoja kolektyvinių sprendimų priėmimą ir pritaikymą valstybėje¹⁸. Darbe bus naudojamos ir autoriaus daromos prielaidos, kad asmens užimama pozicija vykdomos užsienio politikos atžvilgiu, yra fundamentaliai susijusi su tuo, kaip pokyčiai politikoje darytų įtaką jo gaunamoms pajamoms. Tiesa, verta paminėti, kad bandant suprasti žmonių pritarimą vykdomai vienokiai ar kitokiai užsienio politikai, nederėtų pamiršti, kad jie gali pasikliauti daugybe kitų, su materialia verte nesusijusių aspektų: žmonės yra sunerimę dėl imigracijos, globalizacijos bei jos daromo kultūrinio efekto, neigiamo poveikio aplinkai, žmonių teisėms ir daugybės kitų dalykų. Nepaisant to, šis darbas bus ruošiamas konkrečiuose, empiriškai paprasčiau nagrinėjamuose rėmuose, bandant suprasti ekonominės politikos pokyčius dėl būtent ekonominių žmonių paskatų.

2. Teorinis modelis

Siekiant atsakyti į pagrindinį šio darbo klausimą, pasitelksime du politinės ekonomijos modelius, kurie skirtingai interpretuoja prekybos naudą skirtingoms visuomenėms grupėms, tai jau minėtosios $S - S$ bei $R - V$ aiškinamosios perspektyvos. Šios skirtingos teorinės prieigos gali padėti suprasti, kas ir kokiais argumentais besiremiant, turėtų priešintis laisvos prekybos vystymui šalyje. Sklandžiai analizės eigai užtikrinti, bus būtina detaliai išnagrinėti abu šiuos ekonominius modelius, tačiau prieš pradedant, verta aptarti ir glaudžiai su minėtaisiais modeliais susijusią teorinę medžiagą bei išsigryninti pagrindines sąvokas, kurios bus reikalingos tyrimo vykdymo metu.

Viena iš pačių svarbiausių tarptautinės ekonomikos teorijų yra ta, kad tarptautinė prekyba pagrinde yra varoma skirtingose valstybėse esančių resursų skirtumų. Išplėtotą dviejų Švedijos ekonomistų, Eli Heckscher ir ekonomikos Nobelio premijos laureato Bertil Ohlin, ši teorija dažnai ir yra vadinama jų garbei - Heckscher – Ohlin teorija¹⁹. Aptariamą teoriją esmė - tarpusavio priklausomybė tarp skirtingų gamybos faktorių prieinamumo ir tų faktorių panaudojimo gamyboje proporcijų valstybėse. Trumpai apibendrinant, šalies ekonomika bus santykinai efektyvi gaminant tuos

¹⁷ Michael Hiscox, “The Domestic Sources of Foreign Economic Policies”, *Global political economy*. 3 leid. New York: Oxford University Press, 2011, 50-84.

¹⁸ Ibid, 51-52.

¹⁹ Paul R. Krugman, 67.

produktus, kurių gamybai intensyviai naudojamas faktorius, kurio toje šalyje yra gausu. Dėl šios priežasties teorija dar yra vadinama faktorių proporcingumo teorija²⁰. Ji yra itin reikšminga, bandant suprasti tarptautinės prekybos daromą įtaką, ypač – pajamų pasiskirstymui. Heckscher – Ohlin teorija yra itin glaudžiai siejama su kertiniu šiame darbe S – S modeliu, o pastarasis netgi vadinamas centriniu H – O teorijos produktu²¹.

Siekiant geriau suprasti teoriją ir jos taikymą praktikoje, pravartu išsigryninti dažniausiai vartojamas sąvokas. Tokiu atveju, kai konkreti šalis, kuri turi didelius išteklius tam tikro gamybos faktoriaus, palyginti su kitų faktorių ištekliais toje pačioje valstybėje, yra įvardijama, kad to faktoriaus šalyje yra gausu (angl. - *abundant factor*)²². Turint didelius kiekius tam tikro veiksnio, atsiveria didelės jo panaudojimo perspektyvos, mažėja gaminamo produkto savikaina. Iš to natūraliai išplaukia išvada, esanti ir pagrindine Heckscher – Ohlin prekybos teorijos įžvalga, kad šalis stengsis gaminti tą produktą, kurio gamybai intensyviai yra naudojamas gaususis šalies faktorius. Kita logiškai sekanti tendencija yra, kad valstybės yra linkusios eksportuoti tas prekes, kurių gamybai intensyviai naudojami šalyje gausūs faktoriai, o importuoti produktus, kurių gamybai naudojami negausūs šalyje faktoriai²³. Štai kada ir pasimato tarptautinės prekybos daroma įtaka – stipri pajamų distribucija, kai gausaus faktoriaus konkrečioje šalyje savininkai išlošia, o negausaus – pralošia. Taip yra todėl, kad gausiojo veiksnio šalyje savininkai laimi dėl mažos prekės savikainos ir atsivėrusių eksporto galimybių, kol negausiojo faktoriaus savininkai yra priversti kovoti su importu ir iš užsienio atkeliaujančiomis, kur kas pigesnėmis prekėmis. Idealiu atveju, bet realybėje neegzistuojančiu atveju, tarptautinė prekyba vestų prie skirtingų faktorių, tokių kaip darbo ir kapitalo, kainų susilyginimo tarp valstybių. Deja, absoliučios lygybės realybėje pasiekti neįmanoma, dėl egzistuojančių milžiniškų tarp-valstybinių resursų skirtumų, įvairių taikomų prekybos tarifų, technologinio išsivystymo netolygumų bei kitų natūraliai susiformavusių priežasčių²⁴.

Taip pat verta prisiminti, kad išsivysčiusiose ekonomikose, gausiuoju faktoriumi dažniausiai yra laikoma kvalifikuota darbo jėga arba kapitalas, o negaususis – nekvalifikuota darbo jėga. Didesnis ekonominis valstybės išsivystymas paprastai reiškia kur kas didesnius sukaupto kapitalo resursus. Tuo metu, besivystančiose šalyse viskas atvirkščiai, kai nekvalifikuota darbo jėga yra gaususis faktorius, o

²⁰ Krugman, 67.

²¹ J. Peter Neary, *The Stolper-Samuelson Theorem*, Dublin: University College of Dublin, Institute for the Study of Social Change. 2004, 1-2.

²² Krugman, 86-87.

²³ Ibid, 77.

²⁴ Ibid, 87.

kvalifikuotoji/kapitalas – negausus²⁵. Laisvosios prekybos laimėjimai yra glaudžiai siejami su augančia grįžtamąja nauda. Kalbant darbo sąvokomis, grįžtamoji nauda galėtų būti augantys žmonių atlyginimai, o laisvos prekybos nuostolius tuomet atstotų darbo užmokesčio sumažėjimai²⁶. Turint tai galvoje, galima paprasčiau suvokti konkrečiose valstybėse ir ypač šiame darbe detaliai analizuojamose JAV besireiškiančias “tarp-faktorines” įtampas, išryškėjančias vienam iš šalyje esančių faktorių laimint laisvosios prekybos dėka, o kitam – pralošiant. Toliau bus aiškinami modeliai, į kurių rėmus šios besireiškiančios įtampos ir bus sudėliotos.

2.1 Stolper – Samuelson teorinė perspektyva

Pirmasis iš dviejų kertinių darbo modelių – S – S modelis – manoma, kad išsprendė seniausią mįslę, susijusią su protekcizmo laimėjimais ir nuostoliais. Remiantis šia teorija, laisva prekyba padidina gaunamas pajamas savininkų to ištekliaus, kurio valstybėje yra gausu; ir atvirkščiai, neskaitlingo produkcijos faktoriaus savininkai nuo laisvos prekybos nukenčia. Originaliame mokslininkų Stolper ir Samuelson darbe “*Protection and Real Wages*”, remiamasi aukščiau minėta Heckscher – Ohlin prekybos teorija ir pridedama, kad jeigu darbas Amerikos atveju iš tikrųjų yra santykinai neskaitlingas faktorius, tai laisva prekyba būtinai menkina pačią darbo klasės atstovų poziciją bei prestižą, juos lyginant su produkcijai imlių faktorių savininkais²⁷. Iš to natūraliai išplaukia prognozės, kurios visuomenės grupės, susijusios su skirtingais gamybos faktoriais, pasisakys už arba priešinsis laisvos prekybos vystymui šalyje. Minėtieji aspektai patvirtina esminę modelio mintį, kuri bus itin svarbi šio darbo rėmuose – S – S teorema prognozuoja, kad visuomenės skirtys, susidarančios dėl prekybos politikos, formuosis remiantis faktorių skirtumų logika²⁸ ir tokiu būdu atsiras akivaizdi kapitalo savininkų ir darbo klasės atstovų skirtis.

Visa tai nutinka dėl to, kad suaktyvėję tarpvalstybiniai mainai, mažina importuojamų prekių kainą, kas lemia šalies viduje gaminamos importuojamos produkcijos mažinimą ir šalies negausaus faktoriaus, kuris buvo naudojamas jos gamybai, atlaisvinimą²⁹. Krentant jo paklausai, kaina taip pat turi kristi, mažinant iš šio faktoriaus išgaunamą naudą. Absoliutaus faktorių mobilumo prielaida turi užtikrinti, jog tokie valstybės vidaus ekonomikos pokyčiai, esant laisvai prekybai, paveiks visus veikėjus, susijusius su tuo pačiu faktoriumi³⁰. Tokiu atveju, visuomenėje, kuri yra turtinga darbo, bet skurdi kapitalo, prekybos liberalizacija leidžia pasipelnyti darbininkams ir pakenkia disponuojantiems kapitalu, o

²⁵ Michael Plouffe, “Two Basic Models of the Distributional Effects of Trade”, UK: University College London, 2014. <<http://www.michaelpouffe.net/research/papers/RV-SS%20Overview.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 01].

²⁶ Ibid

²⁷ Stolper, 59.

²⁸ Beaulieu, 99

²⁹ Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 2-3

³⁰ Ibid, 10

apsauginės prekybos priemonės, atvirkščiai, lemia laimėjimus kapitalo savininkams ir nuostolius darbo klasės atstovams³¹. Štai todėl visi, kurie bus susiję su vienu ar kitu konkrečiu gamybos faktoriumi, turės panašius interesus ir prekybos politikos atžvilgiu, o besiskiriantys interesai ir suformuos itin svarbias visuomenės tarpusavio skirtis.

Tiesa, verta paminėti, kad abu asmenys, stovintys už S – S modelio vardo, pabrėžia, kad jų moksliniame darbe nagrinėjami atvejai nesuteikia jokios politinės “amunicijos” protekcionizmui paremti. Savo argumentą paremia tyrimo išvadomis, kad dėl laisvos prekybos patiriami vieno faktoriaus nuostoliai yra būtinai mažesni, nei kito faktoriaus patiriama nauda³². Turint tai omenyje, galima teigti, kad laisva prekyba veda prie agreguotos naudos, nes nuostoliai yra atsveriami laimėjimo kitoje pusėje. Taip pat, autoriai mini, kad išlieka galimybė papirkti pralaimintįjį faktorių subsidijomis ar naudotis kitomis redistribucinėmis persikirstymo priemonėmis tam, kad laisvos prekybos pasekoje visi faktoriai gautų naudos. Tad iš šios teorijos galima ne tik gauti vieną iš pagrindinių darbo sentencijų, bet ir susidaryti bendrinį, ekonomikai ypač nusipelnusių žmonių požiūrį į protekcionizmą ir jo vystymą šalyje.

2.2 Ricardo – Viner teorinė perspektyva

Antroji iš aiškinamųjų perspektyvų, kuriomis yra grįstas šis tyrimas, R – V teorija, gali būti priešinama prieš tai aptartajai S – S teorijai dėl besiskiriančių prielaidų, kuriomis modelis remiasi ir visai kitokių skleidžiamų prognozių. Šioje aiškinamojoje perspektyvoje, dar vadinamoje specifinio faktoriaus modeliu, veikia dvi pagrindinės industrijos: eksportuojančioji ir importuojančioji. Abi jos pasižymi tik savo industrijai tinkančias, specifiniais faktoriais. Specifiškumas, šiuo atveju, atsiliepia faktoriaus nuvertėjimu, bandant jį perkelti iš jo pagrindinės panaudojimo vietos, į antrą geriausią alternatyvią panaudojimo vietą³³. Siekiant lengviau suprasti šį procesą, galima remtis paprastu pavyzdžiu: siuvimo staklės yra labai specifiskai veiklai pritaikytas, konkrečioje industrijoje naudojamas prietaisas, o jo perkvalifikavimas į kitą sritį reikalautų didelių išlaidų. Kitaip sakant, tarp-industrinis faktorių mobilumas yra negalimas ir kiekvienas iš jų yra “įstrigęs” savojoje.

Remiantis R – V modelio teorija, būtent skirtingi gamybos sektoriai valstybėje, priklausant nuo to, ar jie yra eksportuojantys į kitas valstybes, ar priversti konkuruoti su svetimšalių importu valstybės viduje, turės skirtingus interesus laisvos prekybos atžvilgiu. Atsivėrus laisvai prekybai, su importu konkuruojantis sektorius patiria spaudimą dėl importuojamų pigesnių prekių iš kitos valstybės. Su

³¹ Jeffrey A. Frieden ir David A. Lake, *International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth*. London: Routledge, 2002, 318-319.

³² Stolper, 73.

³³ Frieden, 332.

importu konkuruojantis sektorius yra priverstas mažinti produkcijos apimtis dėl atsirandančios konkurencijos, todėl ir gaunama nauda iš šio konkretaus sektoriaus savaime mažėja. Tuo tarpu eksportuojantis valstybės sektorius patiria vis didėjančią naudą dėl akivaizdžiai augančių prekybos apimčių. Iš šios prielaidos yra kildinama ir pagrindinė ekonominio modelio politinė implikacija – kuo sektorius specifiškesnis su importu konkuruojančiai industrijai, tuo labiau jis yra linkęs palaikyti laisvos prekybos apribojimus ir siekti protekcionistinės politikos vystymo šalyje, o eksportuojantis – atvirkščiai³⁴.

Prognozės dėl koalicijų susidarymo valstybėje, plaukiančios iš šio modelio, yra kiek labiau komplikotos. Kadangi pagrindinės visuomenės skiltys formuojasi ne ties faktorių linija, o skyla į eksportuotojų ir su importu bekonkuruojančią puses, komplikacijos atsiranda tuomet, kai tose skirtingose barikadų pusėse faktoriai aspektai persipina tarpusavyje. Klasinis koalicijų formavimosi argumentas, taikytas S – S modelyje, yra iš karto atmetamas, nes vientisų klasinių interesų vietoje atsiranda kur kas siauresnis, industrinis formavimosi pagrindas.

Aptarus šias dvi ekonomines perspektyvas ir žinant pagrindines jų skleidžiamas prognozes dėl koalicijų formavimosi šalyje, galima bandyti atsakyti į pagrindinį šio darbo klausimą. Remiantis teoriniu pagrindu, bus bandoma išsiaiškinti, kuri iš aiškinamųjų perspektyvų yra labiau tinkama paaiškinti pastaruosius ekonominės politikos pokyčius JAV. Toliau bus aptariama šio tyrimo metodologija, kuri padės surasti atsakymą į išsikeltą tyrimo klausimą.

3. Metodologija

Jau sunkiai nuslėpiamą JAV užsienio politikos vykdymo posūkį protekcionizmo link galima būtų aiškinti iš daugybės skirtingų perspektyvų. Apskritai tarptautinės politikos kryptis, lyg dvigubo žaidimo, kurį žaidžia valdantieji, rezultatas: iš vienos pusės, jie atsako į spaudimą, kurį gauna iš valstybės viduje veikiančių grupių ir jų reikalavimus, iš kitos pusės – tai reakcija į tarptautinėje arenoje cirkuliuojančias derybas ir kitų valstybių veiksmus. Šiame darbe bus siekiama gilintis į pirmąją iš minėtųjų perspektyvų - vidinius valstybės veiksmus, lemiančius ar darančius pakankamą įtaką užsienio politikos formavimuisi, o visa tai padaryti padės aiškinamieji ekonominiai Stolper – Samuelson bei Ricardo – Viner modeliai, kurie bus pritaikyti darbe per atvejo studijos prizmę.

Šio darbo priklausomas kintamasis nėra aiškinimas, ar ir kodėl JAV laikosi konkrečios prekybos politikos, bet visų pirma, aiškinimas, kaip valstybės viduje vyksta kova dėl prekybos. Pagrindinės aiškinamosios perspektyvos, kurios bus naudojamos darbe (S – S ir R – V teorijos)

³⁴ Borkakoti, 168-176.

savaime tiesiogiai neprognozuoja kas konkrečiai turėtų laimėti kovą dėl prekybos, tačiau atskleidžia kas su kuo dėl jos kovoja, per kur vyksta pagrindinė kova ir reiškiasi įtampos, bei panašius dalykus. Šios teorijos, veikia panašiai kaip žaidimo taisyklės – atskleidžia, kas ir kaip žaidime varžosi dėl pagrindinio prizo, tačiau žaidimo taisyklės niekada savaime nedeterminuoja to žaidimo nugalėtojo, o pati pagalė išlieka tik pačių žaidžiančiųjų reikalu. Taigi, perpratus “žaidimo” logiką ir išsiaiškinus reikalingus papildomus aspektus, bus galima daryti prielaidas, kas visgi turi didžiausią įtaką formuojant JAV vykdomą prekybos politiką ir suprasti, iš pirmo žvilgsnio, kiek netikėtą ir nusistovėjusius laisvos prekybos stereotipus paneigiantį, JAV posūkį protekcionizmo link.

Egzistuoja daugybė skirtingų atvejo studijų apibūdinimų, dažniausiai pabrėžiančių pagrindinį konkretaus atvejo fokuso objektą. Pavyzdžiui, cituojant Schramm, “atvejo studijos esmė ir centrinė tendencija, kuri yra bendra visų pobūdžių atvejo studijoms, yra tai, kad šis metodas bando iliustruoti sprendimą arba visą sprendimų paketą: kodėl jie buvo priimti, kaip jie buvo įgyvendinti, koks rezultatas iš viso to sekė³⁵.” Toks apibrėžimas iškelia sprendimo paiešką, kaip viso atliekamo tyrimo epicentrą. Kiti atvejo studijos apibūdinimai gali taip pat pabrėžti individą, organizaciją, instituciją, procesą ar kitą aspektą³⁶. Nepaisant to, visgi esminė apibrėžimo dalis yra būtent susidomėjimas konkrečiu individualiu atveju, o ne atliktos analizės pobūdis.

Kurį laiką atvejo studijos iš viso nebuvo pripažįstamos kaip atskiras, pakankamas tyrimo metodas ir buvo laikomas tik aiškinamuoju, kito “pilnaverčio” tyrimo metodo etapu. Atvejo studija yra taikoma tiriant išskirtinius reiškinius, o šiuo atveju, kiek netikėtas JAV posūkis protekcionizmo link, gali būti laikomas būtent tokiu. Nors lyginamųjų metodų šalininkai teigia, kad pavienių atvejų analizė negali sudaryti jokio pagrindo priežastinių ryšių tyrimams, vis dėl to, gilinimasis į specifinį atvejį gali turėti dar daugiau naudos, nei bendrinis kelių atvejų lyginimas. Atvejo analizė reikalauja skvarbesnio žvilgsnio į konkretų reiškinį, taip pat apima jam įtaką darančias sąlygas ir gretimai veikiančius veiksnius, reikalauja atidaus platesnio konteksto nagrinėjimo³⁷.

Oksfordo universiteto profesorius Bent Flyvbjerg, išgrynino net 5, labiausiai visuomenėje paplitusius nesusipratimus dėl atvejo studijų, priverčiančių abejoti, ar jas apskritai galima vadinti moksliniu metodu³⁸. Savo tiriamajame darbe *"Five Misunderstandings About Case-Study Research"* (liet. - “Penki nesusipratimai dėl atvejo analizės metodo”), jis pateikia pakankamai daug argumentų, siekdamas išteisinti atvejo studijų patikimumą ir validumą. Pasitelkiant dalį autoriaus pateiktų

³⁵ Robert K. Yin, *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6 leid. USA: SAGE Publications, 2018, 66-67.

³⁶ Ibid, 68.

³⁷ Peter A. Hall, “Systematic Process Analysis: when and how to use it”, *European Management Review* (3), Harvard University: Cambridge, 2006, 24-25.

³⁸ Bent Flyvbjerg, “Five Misunderstandings About Case-Study Research,” *Qualitative Inquiry*, 12(2), 2006, 219-245.

argumentų ir akivaizdų atvejo studijų privalumą, leidžiantį fokusuotis į reiškinių gylį, o ne jo plotį³⁹, būtent atvejo analizės metodas ir yra pasirenkamas JAV vykdomos užsienio politikos pokyčiams nagrinėti. Dėl metodo teikiamų privalumų, autoriui Flyvbjerg antrina ir John. S. Odell⁴⁰. Savo darbe „*Case Study Methods in International Political Economy*“ autorius teigia, kad dėl kur kas artimesnio kontakto su vienu konkrečiu atveju, sugeneruojami nauji konceptai, tipologijos, išvedamos logiškos hipotezės tyrimui. Taip pat, atvejo metodai suteikia kur kas stipresnį empirinį pagrindą ir validumą tų hipotezių iškėlimui. Atvejo analizės metu, nesileidžiama į bendrinių struktūrų apžvalgas. Viso proceso metu, numatoma pagrindinį dėmesio fokusą išlaikyti ties tiriamuoju, labiausiai dominančiu atveju, per daug toli nuo jo nenukrypstant ir nepereinant į plačias, daugybę kitų reiškinių apimančias generalizacijas.

Pasirinkus struktūruoti darbą pagal atvejo studijų dizainą, tikrinant hipotezes ir bandant išsiaiškinti, kuri nagrinėjama JAV atveju tinka geriau, bus naudojama konkreti studijų pakraipa – sisteminė proceso analizė⁴¹. Socialiniuose moksluose, kuriuose dažnai pirmenybė teikiama į teoriją orientuotiems arba daugelio kintamųjų (org. – *multivariate*) aiškinamiesiems modeliams, sunku išsirinkti konkretų analizės pobūdį. Kodėl? Nes nesame *a priori* tikri, kad būsime įgalūs nustatyti visus svarbius ir įtaką reiškinių baigčiai darančius kintamuosius; kiek iš tikrųjų svarbių veiksnių veikia tam tikro atveju metu; kaip tiksliai jie gali būti pamatuoti. Nors visi šie dalykai įneša šios tokios sumaišties į tyrimo procesą, žvelgiant iš kitos pusės, mažus atvejų kiekius tiriantys metodai nustato tam tikrus rėmus proceso atsekimui (org. – *process tracing*). Intensyvi priežastinių ryšių analizė suteikia galimybę atrasti naują veiksnių tarpusavio sąveikavimo prieigą. Šiais privalumais pasižymi ir sisteminė proceso analizė, kuri itin pabrėžia metodo, tiriančio mažą atvejų skaičių, vertę ir teigia, kad ji turi ypatingo svorio kuriant teoriją paremtus aiškinimus⁴². Būtent į teoriją orientuotas aiškinimas ir yra rekomenduojamas, kai viena kitai prieštaraujančios teorinės perspektyvos pabrėžia skirtingus priežastinius faktorius, nulėmusius vienokią ar kitokią reiškinių baigtį.

Išskiriami esminiai žingsniai, reikalingi sisteminei proceso analizei atlikti: teorijos formavimas (org. – *theory formation*), spėjimų/hipotezių, kurias galima patikrinti, kėlimas (org. – *deriving predictions*), stebėjimas (org. – *making observations*) bei empiriškas jų tikrinimas ir išvadų darymas (org. – *drawing conclusions*). Teorijos formavimo metu, naudojami senesnieji pastebėti dėsniai ir kitų mokslininkų atliktos/patikrintos observacijos. Esminis ir vertas paminėjimo šio punkto aspektas –

³⁹ Flyvbjerg, 235.

⁴⁰ John S. Odell, „Case Study Methods in International Political Economy“, *International Studies Perspectives*, 4, 2001. <https://www.researchgate.net/publication/227662539_Case_Study_Methods_in_International_Political_Economy>

[Žiūrėta 2019 03 23].

⁴¹ Hall, 27.

⁴² Ibid, 24.

neapsikliauti viena konkrečia teorija, nes bus reikalinga priešpastatyti vieną teoriją prieš kitą, taip siekiant surinkti kuo įmanoma daugiau argumentų ir vertingų atvejo detalių.⁴³ Tokiu atveju, anot vengrų filosofo Imre Lakatos, naudojama tripusės kovos (org. - “*three-cornered fight*”) logika, kai akistatoje susiduria teoriją, jai oponuojanti teorija ir krūva empirinių observacijų⁴⁴. Kalbant apie antrąją sisteminės proceso analizės dalį, spėjimai/hipotezės yra kildinami iš teorijų ir yra susiję su tuo, koks rezultatas būtų tuo atveju, jei konkreti teorija yra teisinga ir koks tuo atveju, jei ji klysta. Autoriaus Peter A. Hall manymu, hipotezių formavimo etape, ypač svarbu atkreipti dėmesį ir konstruojamuosiuose spėjimuose akcentuoti tuos aspektus, kurie labiausiai skiriasi nuo jau turimos teorinės medžiagos, tokiu būdu tikintis aiškesnio kurios nors vienos iš teorijų paneigimo⁴⁵. Konkrečiu šio darbo atveju, spėjimais bus laikomos prieš tai minėtosios hipotezės, susijusios su koalicijų formavimosi šalyje pobūdžiu. Šios dvi hipotezės pateikia daugybę smulkesnių stebimų implikacijų, tad toliau bus atliekami stebėjimai, ieškant plataus spektro argumentų: pagrindinis dėmesys bus telkiamas skirtingiems procesams, kurių galima tikėtis, jei tam tikras spėjimas pasiteisina, tų procesų eiliškumui nustatyti, specifinių aktorių veiksmams numatyti ir kita. Šiuo darbo atveju dėmesio reikalaus prieš tai minėtosios ir autoriaus Michael Hiscox išskirtos 3, galią disponuojančios visuomenės grupės (politinės partijos, interesų grupės/asociacijos ir lobistai). Sisteminės proceso analizės esmė šiame darbe – ne tiesiog atrasti įsiterpiančius veiksniai, bet išsiaiškinti, ar daugybė skirtingų veiksmų ir veikiančių aktorių yra nuosekliai atitinkantys ankstesnių mokslininkų ir ekspertų įtvirtintą teorinę bazę. Kuo heterogeniškesni veiksniai bus tikrinami, tuo, tikėtina, patikimesni bus viso proceso rezultatai⁴⁶. Paskutinis etapas sisteminės proceso analizės rėmuose – išvadų darymas – bus atliekamas remiantis spėjimų/teorinės medžiagos ir realių, praktikoje išgrynintų pastebėjimų tarpusavio lyginimo pagrindu.

Sėkmingam ir sklandžiam tyrimo vykdymui, reikalingi ir tam tikri dominančio laikotarpio rėmai. Kaip jau minėta literatūros apžvalgoje, šiame darbe atliekamam tyrimui duomenys bus renkami iš konkretaus laiko tarpo, prasidedančio nuo apytikslės M. Hiscox vykdyto tyrimo pabaigos ir besitęsiančio iki pat šių dienų. Mokslininko rinkti ir apdoroti empiriniai duomenys pasibaigia tiek 1994 metais⁴⁷, o vėlesnių tyrimų, vykdytų remiantis konkrečiais S – S ir R – V ekonominiais modeliais nėra atlikta. Tyrimą lengvinančiu atskaitos tašku gali būti laikomi ir kalbas apie protekcionizmą itin suaktyvinę D. Trump priimti prekybiniai tarifai (pagrindiniai iš jų susiję su aliuminio ir plieno pramone), prasidėję 2018-ųjų metų sausį. Tokia susiklosčiusi situacija ne tik sukuria tobulą nišą

⁴³ Hall, 27-28.

⁴⁴ Robert Orton, “Lakatos Model for Assessing a Research Program”. *Journal of Thought*, 23(3/4), 1988, 47-55.

⁴⁵ Hall, 27.

⁴⁶ Ibid, 27-28.

⁴⁷ Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 13.

vieniems įdomiausių modernaus pasaulio įvykiams išsiaiškinti, bet ir tampa puikiu atspirties tašku panašaus pobūdžio tyrimų tūšai.

3.1 Darbo hipotezės

Laisva prekyba, agreguotame lygmenyje, valstybei yra naudinga, tačiau šalies viduje, skirtingos grupės gali kiek nukentėti trumpuoju laikotarpiu, o kurios tai grupės konkrečiai – priklauso nuo pasirenkamos aiškinimo perspektyvos. Taigi, remiantis teorinėje dalyje aprašytais aiškinamųjų ekonominių perspektyvų prielaidomis bei metodologijoje aprašytu šio tyrimo dizainu, pagal kurį bus struktūruojamas visas darbas, gali būti iškeliamos dvi hipotezės, apibendrinančios visus minėtus aspektus ir tampančios pagrindiniu tyrimo atspirties tašku:

Pirmoji hipotezė - H1 - išvedama iš teorinio S – S modelio: Už laisvą prekybą JAV pasisako kapitalo, t.y. skaitlingojo, faktoriaus klasės atstovai, o jai priešinasi darbo klasės, t.y. neskaitlingojo, faktoriaus atstovai. Šalyje besiformuojančios koalicijos remiasi akivaizdžia, itin plačia darbo ir kapitalo skirtimi.

Antroji hipotezė – H2 - išvedama iš R – V modelio: Už laisvą prekybą JAV kovoja eksportuojančio sektoriaus atstovai, o jai priešinasi su importu bekonkuruojantis sektorius. JAV besiformuojančios koalicijos remiasi kur kas siauresnių, industrinių sektorių pagrindu.

Iš teorinių modelių išvestų hipotezių dėka paaiškėja, kad pagrindiniai nepriklausomi kintamieji, galimai darantys įtaką protekcionizmo plėtrai šalyje, yra du – daromas spaudimas iš darbo klasės, nukenčiančių nuo laisvos prekybos kaip neskaitlingojo faktoriaus atstovų nagrinėjamoje šalyje, ir daromas spaudimas iš su importu konkuruojančio sektoriaus, kenčiančio nuo iš užsienio atkeliaujančios konkurencijos. Radus pakankamai argumentų pirmajai hipotezei patvirtinti, tai reikštų, kad būtent S – S teorinis modelis yra tinkamesnis aiškinantis JAV vykdomą protekcionistinę užsienio politiką. Tuo metu, antrosios hipotezės pagrindimas turėtų priešingą rezultatą – reikštų, kad R – V modelis yra tinkamesnis šio tyrimo rėmuose ir konkrečiai JAV atveju. Taip pat, įmanomas variantas sunkiai apibrėžiamuose socialiniuose moksluose, kad nepasiteisintų nei viena iš jų, arba dalinai pasiteisintų abejos. Nepaisant to, surinkus pakankamai informacijos pagrįsti vienai iš jų, būtų atskleista koalicijų formavimosi JAV tendencija.

Pats M. Hiscox pastebi, kad koalicijos terminas reiškia kur kas daugiau, nei tik grupę individų su bendromis politinėmis preferencijomis. Į tai būtinai įeina ir tam tikra politinė veikla, kaip pavyzdžiui balsavimas, lobizmas, protestavimas ar gąsdinimas užsiimti bet kuria iš jų, ir yra nukreipta sistematiškai daryti įtaką politikai. Demokratinėse sistemose, autoriaus pastebėjimu, pirminiai

organizaciniai kanalai, kuriais naudojantis iš individų sudarytos koalicijos gali paveikti vykdomąją politiką yra trys pagrindiniai – politinės partijos, asociacijos ir lobistinės grupės⁴⁸. Būtent demokratinėje visuomenėje, politinės partijos yra išskiriamos kaip esminis institutas, suteikiantis skirtingoms visuomenės grupėms galimybę išreikšti savo preferencijas bei, besiremiantis jomis, formuoti valstybės politiką. Interesų grupės, tuo metu, gali atlikti panašią funkciją – jos mobilizuoja ir kuria paramą tam tikriems vienos ar kitos grupės interesams. Taip pat, analizuojant prekybos politiką, labai reikšmingą vaidmenį vaidinti gali ir įvairios prekybos, verslo ar profesinės asociacijos, vienijančios kažkurios vienos industrijos ar verslo šakos atstovus⁴⁹. Naudojantis anksčiau aptartomis visuomenės grupėmis, bus bandoma suprasti, kokie prekybiniai interesai vyrauja valstybėje ir kurios iš grupių palaiko priimamus tam tikro pobūdžio ekonominės politikos sprendimus. Vykdam protekcionistines politikos analizę, didelis dėmesys bus skiriamas šiems trims pagrindiniams organizaciniams kanalams bei bandymui suprasti, kaip kiekvienas iš jų turėtų elgtis vienos, ar kitos aptartos teorijos atveju.

3.2. Stebimos implikacijos

Paprastesniam protekcionistinės politikos analizės struktūravimui, toliau bus pristatomos stebimos implikacijos, tai yra, ką galima tikėtis išvysti valstybėje tuo atveju, jeigu pasitvirtina viena arba kita aiškinamoji ekonominė perspektyva. Analizuodami pagrindinius organizacinius kanalus, remsimės autoriaus M. Hiscox aprašyta logika, kuri ir atskleidžia tikėtinas kiekvienos iš visuomenės grupių elgesio subtilybes.

Stebimos implikacijos, kiekvienos aiškinamosios perspektyvos atveju:

Visų pirma, jeigu JAV atvejui paaiškinti labiau tinka R – V teorija, turėtų būti pastebimi tokie požymiai skirtingose visuomenės grupėse:

- Politinės koalicijos turėtų formotis remiantis konkrečiais industriniu pagrindu. Visuomenės skirtys reikšis tarp eksportuotojų ir su importu priverstų konkuruoti visuomenės grupių. Politinių partijų vienybė būtų mažai tikėtinas reiškinys, nes didžiosios šalies partijos skaldysis savo viduje. Konkrečiai JAV atveju, partijose išryškės akivaizdžios skirtys, paremtos skirtingų industrijų prieštaraujančiais interesais. Pagrindiniai skirtumai išryškės rinkimų apygardose, priklausant nuo to, kuriose valstijų vietose konkrečiai jos yra. Išrinktųjų atstovų pozicijos taip pat stipriai varijuos, vieni pasisakys už didelius prekybos tarifus, kiti griežtai prieš, priklausant

⁴⁸ Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 13

⁴⁹ Paul Burstein ir April Linton, „The Impact of Political Parties, Interest Groups, and Social Movement Organizations on Public Policy: Some Recent Evidence and Theoretical Concerns“, *Social Forces*, 81 (2), 2002, 381–408.

nuo to, kuri iš dviejų industrijų yra svarbesnė konkrečiai jų atstovaujamose rinkimų apygardose⁵⁰.

- Kitiems veiksniams nekintant, asociacijų interesai ims ryškiai skirtis tarp skirtingų industrijų – eksportuojančiųjų ir su importu konkuruojančiųjų – ignoruojant klasines skirtis. Kadangi vienoje industrijoje gali veikti tiek su kapitalu, tiek su darbu siejamų faktorių atstovai, tikimasi, kad asociacijų natūra JAV tai turėtų taip pat atspindėti⁵¹. Šios šalies atveju tai pasireikštų per asociacijų, atstovaujančių tiek darbą, tiek kapitalą, bendrą palaikymą, pavyzdžiui, protekcionistinės politikos vykdymui.
- Egzistuojant industrinėms koalicijoms, lobizmas turėtų pasireikšti labiausiai. Industrija paremtos profesinės sąjungos, su kapitalu susijusios grupės turėtų kurti didžiausią spaudimą palaikant protekcionizmą (tuo atveju, jei industrija yra su importu konkuruojanti) ar laisvą prekybą (jeigu industrija yra eksportuojanti)⁵². JAV atveju, dabartinę protekcionistinę politiką turėtų aiškiai palaikyti lobistinės grupės, susijusios su plieno ir anglies industrijomis. Jų įtaką turėtų bandyti atsverti su eksportu siejamos industrijos.

Vis dėlto, jeigu JAV atvejui paaiškinti labiau tinka S– S teorija, labiau pastebimi turėtų būti toliau išvardijami požymiai:

- Visi to paties faktoriaus šalyje savininkai turėtų puoselėti vieningą požiūrį prekybos politikos klausimais. Ši įžvalga įkvėpė R. Rogowski teigti, kad prekybos koalicijos formuojasi plačiomis faktorinėmis klasėmis, o pagrindinis konfliktas prekybos politikoje vyksta tarp žemės, darbo ir kapitalo savininkų.⁵³ Politinės partijos turėtų būtų glaudžiai susijusios ir save identifikuojančios su konkrečiomis faktorinėmis klasėmis – darbininkais, kapitalistais ar ūkininkais. Kuo didesnės klasinės skirtys šalyje prekybiniais klausimais, tuo didesnis politinių partijų, atstovaujančių konkrečias faktorines klases, vieningumas (arba už laisvą prekybą, kuriai pritartų skaitlingojo valstybės faktoriaus savininkai, arba už protekcionistinę politiką, kurią palaikytų neskaitlingojo faktoriaus savininkai). Konkrečiu darbo atveju, JAV neskaitlingas faktorius yra darbo jėga, o tai reikš, jog bent viena politinė partija turėtų išskirtinai atstovauti darbo klasę ir vieningai

⁵⁰ Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 12-13.

⁵¹ Ibid, 13.

⁵² Ibid, 13.

⁵³ Ronald Rogowski, *Commerce and Coalitions: How Trade Affects Domestic Political Alignments*, USA: Princeton University Press, 1990, 13-14.

pasisakyti už jai palankią prekybos politiką, šiuo atveju, protekcionizmą⁵⁴.

- Kitiems veiksniams nekintant, iš asociacijų tikimasi vieningo ir kryptingo palaikymo, vienai arba kitai pusei: arba nuoseklaus protekcionizmo vykdymo (iš neskaitlingojo faktoriaus atstovų interesus ginančių asociacijų), arba laisvos prekybos vystymo (iš gausiojo faktoriaus šalyje atstovų interesus ginančių asociacijų)⁵⁵. Darbe nagrinėjamu JAV atveju, šis aspektas pasireikštų kaip, pavyzdžiui, darbo klasę atstovaujančios asociacijos turėtų vieningai palaikyti protekcionistinę politiką, o tuo tarpu su kapitalu sietinos asociacijos turėtų palaikyti laisvą prekybą.
- Kalbant apie lobizmą, modelis prognozuotų, kad egzistuojant klasinėms koalicijoms, jis būtų neaktyvus. Tam įtakos turėtų nepakankama koalicijos narių motyvacija: koalicijos nariai neturėtų būti stipriai suinteresuoti kovoti už vienokią ar kitokią prekybos politiką, nes visa nauda, gauta iš lobistinės veiklos, pasklistų po visą plačią darbo ar kapitalo koaliciją⁵⁶. Kitaip sakant, būtų susidurta su kolektyvinio veiksmo dilema, kuri demotyvuotų veikėjus ir, JAV analizės atveju, tai turėtų aiškiausiai pasireikšti per lobistinių grupių neaktyvumą.

Lengvesniam procesų stebėjimui, implikacijos, būdingos skirtingų perspektyvų atveju, apibendrinamos lentelėje nr. 1:

Stebimos implikacijos			
		Jeigu JAV atveju labiau tinkama R – V teorinė prieiga	Jeigu JAV atveju labiau tinkama S – S teorinė prieiga
Visuomenės grupių elgesys	Politinės Partijos	Skirtys reiškiasi tarp eksporto/su importu konkuruojančių grupių; Akivaizdus susiskaldymas didžiųjų partijų viduje.	Konfliktas reiškiasi per darbo/kapitalo skirtį; Vieningas didžiųjų partijų požiūris tarptautinės prekybos klausimais.
	Asociacijos	Susikerta eksportuojančiųjų ir su importu konkuruojančiųjų asociacijų interesai, ignoruojant klasines skartis.	Vieningas darbo klasę atstovaujančių asociacijų protekcionistinės politikos palaikymas.
	Lobistai	Lobizmas aktyvus; Protekcionizmą palaiko su importu konkuruojančios grupės.	Lobistinės grupės šalyje neaktyvios.

1 lentelė.

⁵⁴ Hiscox, "Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade", 14.

⁵⁵ Ibid, 14-15.

⁵⁶ Ibid, 15.

Taigi, atliekant prekybos politikos analizę ir bandant išsiaiškinti, kuri teorinė perspektyva yra tinkamesnė paaiškinti konkrečiai JAV atvejį, bus remiamasi trijų visuomenės grupių veiklos vertinimais, kurie, tikimasi, kad suteiks pakankamai argumentų įrodyti vieną iš anksčiau išsikeltų hipotezių. Prieš detaliai analizuojant koalicijų formavimosi pobūdį šalyje, reikia apžvelgti dar keletą papildomų dalykų. Tokie aspektai, kaip istorinis protekcionizmo JAV kontekstas, atskleidžiantis JAV vykdomos užsienio politikos modelius (*org. - patterns*), bendras JAV gamybos faktorių bei industrijų vertinimas, nurodantis skaitlingąjį/neskaitlingąjį gamybos faktorius šalyje, ir kiti pagalbiniai aspektai užtikrins sklandesnę šio tyrimo eigą.

4. Protekcionistinės politikos analizė

4.1. Gamybos faktorių ir industrijų apžvalga

Prieš pradėdant patį tyrimą, atskleisiantį tinkamesnę teorinę perspektyvą JAV atvejui paaiškinti, pirma reiktų aiškiai suprasti gamybos faktorių bei jų skaitlingumo šalyje situaciją ir nusistatyti, kurios industrijos JAV yra eksportuojančios, o kurios – su importu konkuruojančios. Faktas, kuris iš faktorių šalyje yra gaususis, kuris – neskaitlingas, ypač svarbus pritaikant S – S modelį, o tai, kuri iš industrijų siejama su eksportu, kuri priversta konkuruoti su importinėmis prekėmis iš užsienio, svarbu į pagalbą pasitelkiant R – V modelį.

Taigi, siekiant išsiaiškinti, kuris faktorius JAV yra gaususis, verta peržvelgti valstybės eksportuojamus produktus. Remiantis teorija, valstybės, kurios yra gausesnės kapitalo, nei darbo, yra linkusios specializuotis industrijose, gaminančiose kapitalui imlius ir didelio jo kiekio reikalaujančius produktus⁵⁷. Tokiu atveju, jeigu JAV yra kapitalu gausi valstybė, absoliutų jos eksporto pagrindą ir turėtų sudaryti kapitalui imlaus pobūdžio produktai. Valstybės eksporto metinės ataskaitos atskleidžia, kad pagrindiniai JAV eksportuojami produktai yra: įvairiausi elektronikos prietaisai, kompiuteriai, lėktuvai, jų detalės, automobiliai, optinė ir medicinos įranga⁵⁸. Akivaizdu, kad didžiausios industrijos šalyje, masiškai parduodančios produkciją užsienio rinkoms, iš tiesų reikalauja milžiniškų kapitalo sąnaudų ir didelio technologinio išsivystymo. Pagrindinių JAV eksportuojančių kompanijų sąrašo viršūnėje rikiuojasi tokie pasaulyje puikiai žinomi grandai kaip informacinių technologijų bendrovė “Apple”, antras pagal dydį dydį pasaulyje automobilių gamintojas “General Motors” ir trečias pagal

⁵⁷ Edward E. Leamer, „The Heckscher – Ohlin model in theory and practice“, *Princeton studies in international finance*, 77, 1995.

⁵⁸ Daniel Workman, „United States Top 10 Exports.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-exports/>> [Žiūrėta 2019 02 11]

dydį “Ford Motor Company” bei didžiausia pasaulyje vaistų gamintoja “Pfizer”⁵⁹. Šios kompanijos tampa tik dar vienu papildomu argumentu, kad analizuojama valstybė iš tiesų grindžia savo eksportą kapitalu. Tuo metu, apžvelgiant JAV importo metines ataskaitas, jose jau galima pamatyti ir kur kas daugiau darbei imlių importuojamų produktų, tokių kaip baldai, patalynė, plastikas, apšvietimo priemonės ir kt.⁶⁰

Išanalizavus surinktus duomenis apie JAV vykdomus mainus su kitomis pasaulio šalimis bei įvertinus šalies eksportuojamų/importuojamų produktų pobūdį, natūraliai peršasi išvada, kad analizuojamoje valstybėje skaitlingasis gamybos faktorius vis dėl to yra kapitalas. Tokiu atveju, darbas, kurio vastybėje palyginti yra negausu, yra laikomas neskaitlinguoju faktoriumi. Spėjama, kad būtent jis turėtų patirti neigiamus laisvos prekybos padarinius ir, tuo pačiu, tapti protekcionizmo šalininkų pagrindiniu argumentu, siekiant kuo didesnės vidinių šalies rinkų apsaugos. Taigi, vienas iš galimų ir anksčiau jau minėtų poveikio užsienio politikai įrankių, daromas spaudimas iš darbo klasės, nukenčiančių nuo laisvos prekybos kaip neskaitlingojo faktoriaus atstovų šalyje, yra užtvirtintas. Antrasis - daromas spaudimas iš su importu konkuruojančio sektoriaus, kenčiančio nuo iš užsienio atkeliaujančios konkurencijos – taip pat turi būti apžvelgtas, kaip tiek pat įmanomas ir svarbus tyrimo aspektas.

Vertinant pasirinktas šalyje veikiančias industrijas, reikia išsiaiškinti, kuriam iš sektorių – eksporto ar priverstam konkuruoti su importu – galime jas priskirti. Nuo šio fakto priklausys ir tai, kokios implikacijos kils iš pasirinktų teorinių modelių. Bandant atskleisti, kokio pobūdžio yra konkreiti industrija, reikalinga atsižvelgti į tos industrijos gaminamų produktų importo iš kitų pasaulio valstybių gausą. Esant itin dideliu importuojamų prekių kiekiui, galima daryti prielaidas, jog importuojamos prekės industrija bus priversta konkuruoti su didele pasiūla iš užsienio. Štai pavyzdžiui, remiantis 2017 –ųjų metų duomenimis, JAV buvo absoliučiai didžiausia pasaulyje plieno importuotoja⁶¹. Negana to, vos per kelerius metus, nuo 2013 –ųjų metų, plieno importas šalyje padidėjo rekordišką skaičių – net 134 %, ir su tokiu kiekiu aplenkė savo artimiausią plieno importo konkurentę – Vokietiją – net 25%⁶². Tokie milžiniški statistiniai duomenys implikuoja, kad vietinė plieno industrija JAV patiria itin didelę ir vis dar augančią konkurenciją iš užsienio pardavėjų. Kita industrija, smarkiai išsiskirianti savo

⁵⁹ Daniel Workman, „United States Top 10 Major Export Companies.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-major-export-companies/>> [Žiūrėta 2019 02 12].

⁶⁰ Daniel Workman, „United States Top 10 Imports.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-imports/>> [Žiūrėta 2019 02 12].

⁶¹ International Trade Administration, „Global steel import monitor: United States.“ US: Washington, 2018. <<https://www.trade.gov/steel/countries/pdfs/imports-us.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 11].

⁶² Ibid.

metiniu prieaugiu – aliuminio. Akivaizdžiai augantis jo importas (2018-ųjų metų duomenimis, nuo 2014 –ųjų aliuminio metų importas šoktelėjo net per 41,7 procentinio punkto⁶³) verčia vietinius JAV aliuminio gamintojus vis labiau konkuruoti su užsienio produkcija. Remiantis R – V teorinio modelio prielaidomis, vidaus gamybą užgožiantis ar bandantis užgožti importas iš užsienio valstybių, yra viena iš pačių svariausių priežasčių protekcionistinės politikos palaikymui šalyje. Turint tai omenyje, aliuminio ir plieno industrijos JAV puikiai atitinka šiuos kriterijus ir gali būti priskiriamos prie tyrimo metu analizuojamų industrijų.

Taigi, įvertinus gamybos faktorių šalyje pobūdį, jų skaitlingumą, apžvelgus industrijas bei jų santykį su eksportuojamomis/importuojamomis prekėmis, galima judėti toliau. Kadangi atvejo analizė reikalauja skvarbesnio žvilgsnio į tiriamąjį konkretų atvejį, toliau bus pristatomi esminiai politinės arenos žaidėjai JAV. Išanalizavus kiekvieno iš jų elgesį, galima bus išaiškinti koalicijų formavimosi šalyje tendencijas.

4.2. JAV prekybos politikos koalicijos

4.2.1. Politinės partijos

Dar XIX a. pr. valstybę valdęs James Madison, 4-asis JAV prezidentas, pastebėjo ir drąsiai pareiškė užčiuopęs tendenciją, kad būtent skirtingi ekonominiai interesai duoda impulsą įvairių partijų ir frakcijų kūrimuisi. Šis jo pastebėjimas, be jokios abejonės, buvo pranašiškas⁶⁴. Didžiąją dalį visos JAV istorijos, politinės įtakos pyragas buvo dalinamas tarp dviejų pagrindinių partijų – respublikonų ir demokratų. Kiekviena iš minėtųjų, turėjo skirtingas nuomones valstijų vykdomos prekybos politikos atžvilgiu – demokratai atkakliai stovėjo už žemus importo tarifus, kol respublikonai garsiai artikuliuo aukštų, protekcionistinių tarifų teikiamą naudą. Toks akivaizdus požiūrių pasiskirstymas remiamas ir geografiniu pagrindu. Įprastai, pagrindinis demokratų partijos palaikymas kildavo iš agrarinių pietinių valstijų, o respublikonai džiaugdavosi rinkėjais iš industrinių šiaurės valstijų: pietuose fermerių auginami ir puoselėjami pasėliai eksportui prieš šiaurėje vargstančius vietinius gamintojus, susiduriančius su iš užsienio importuojamų prekių konkurencija⁶⁵. Skirtingais istorijos laikotarpiais, valdžioje dominuodavo ir savo įtaką vykdomai politikai primesdavo skirtingos partijos, tad valstijose, valdžios rotacijų dėka, nusistovėjo tam tikra prekybos politikos pusiausvyra.

⁶³ Daniel Workman, „US Aluminum Imports by Supplying Country.“ Washington, 2018. <<http://www.worldstopexports.com/us-aluminum-imports-by-supplying-country/>> [Žiūrėta 2018 12 11].

⁶⁴ Irwin, *Clashing over Commerce: A History of U.S. Trade Policy*, 21-22.

⁶⁵ Ibid, 21-22.

Amžinas klausimas, į kurį atsakyti yra itin sunku, ar partijos iš tikrųjų daro tiesioginę įtaką vykdomajai politikai ir galutiniams jos rezultams. Viena vertus, partijos veikia tik veikia kaip veidrodis ir atspindi visuomenės ekonominius interesus, neturėdamos atskiro, nepriklausomo efekto vykdomajai politikai. Atskirti politinių partijų ir grynai ekonominių interesų daromą įtaką politikos rezultatams yra daug sudėtingiau, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Šie du aspektai pasižymi labai logišku simbiotiniu ryšiu – politinės partijos pozicionuoja save tam tikrų interesų atžvilgiu tam, kad užsitikrintų rinkėjų palankumą ir gerokai padidintų savo šansus laimėti rinkimuose, o tam tikrus ekonominius interesus turintys žmonės yra linkę remti konkrečią partiją, geriausiai atspindinčią jų požiūrį⁶⁶

Jau ne kartą darbe cituotas M. Hiscox, pats iškelia klausimą, ką gi galima išskaityti iš politinių partijų elgesio prekybos politikoje. Jis pastebi, kad patys akivaizdžiausi jų siunčiami signalai yra tai, kaip artimai partijos yra asocijuojamos su konkrečiomis, tam tikrą faktorių valdančiomis klasėmis – plačiomis darbininkų, kapitalistų ar ūkininkų kategorijomis. Ilgainiui tapo įprasta, kad būtent tokiau pagrindu politinės partijos ir veikė Vakarų demokratijose⁶⁷. Kalbant apie politinių partijų ir prekybos politikos vykdymo klausimus, svarbu pergaltoti to paties M. Hiscox išskirtus bendrus pastebėjimus apie jų tarpusavio ryšį. Prekybos politikos klausimas ir skirtys, kurias jis sukelia, nėra pakankama priežastis, galinti kažkoku būdu iš pagrindų transformuoti egzistuojančią partinę sistemą šalyje. Jeigu prekyba būtų vienintelė svarstyтина problema, būtų galima tikėtis, kad dvi partijos visada užimtų viduje vieningas ir viena kitai stipriai oponuojančias puses ir atspindinčios arba klasinę, arba industrinę skirtis.⁶⁸ Ir nors prekybos politikos klausima nuo senų laikų skaldė visuomenę į skirtingas stovyklavietes, jis visgi niekada neturėjo pakankamai galios generuoti naujų ar persikirstyti jau egzistuojančių partinių sistemų. Ką autorius siekė išartikuluoti visuomenei, tai kad partijos ir partinės sistemos buvo išorinis kitų, daug gilesnių, tokių kaip miesto-kaimo, kairės-dešinės, bažnyčios-valstybės, etninių bei religinių, skirčių produktas⁶⁹, o išsiskiriantis požiūris prekybos politikos klausimais yra tik priedas prie kur kas didesnio reiškinio.

Konkrečiai šio tyrimo kontekste, pagal parinktus modelius, politinės partijos šalyje turėtų atspindėti tam tikrus teorinius pastebėjimus. Vertinant pro-/anti-protekcionistinių koalicijų interesus

⁶⁶ Irwin, 22-23.

⁶⁷ Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 13.

⁶⁸ Ibid, 14.

⁶⁹ Ibid, 14-15.

JAV, politinės partijos turėtų arba pasižymėti dideliu tarpusavio interesų vieningumu, remiant atstovaujamąją klasę ir tos klasės prekybinius interesus (S – S modelio išvalga), arba būtų pastebimi akivaizdūs nuomonių konfliktai partijų viduje bei skirtingų industrijų prekybinių interesų palaikymas (R – V modelio niuansai). Kaip jau buvo užfiksuota stebimose implikacijose, visų pirma reiktų išsiaiškinti, ar politinės partijos JAV iš tikrųjų akivaizdžiai atstovauja dviejų skirtingų klasių – darbininkų ir kapitalistų – prekybos interesus. Suprasti šį dalyką gali padėti partijų ideologiją, jų pačių saviidentifikacija, bei minėtųjų klasių reiškiamas palaikymas vienai ar kitai partijai.

Pradedant nuo politinių partijų saviidentifikacijos, šioji atskleidžia, kad partijos daugumą atitinka liberalumo – konservatyvumo skirtis JAV politinėje padangėje. Naujausiais duomenimis, pirmą kartą dauguma demokratų (51%), identifikavo save kaip liberalių pažiūrų atstovus⁷⁰. Nuo 1990 metų, buvo fiksuojamas laipsniškas jų augimas, tačiau 50% ribą liberaliesiems demokratams pavyko perkopti ir užgošti nuosaikiuosius (angl. *moderate*) demokratų tik dabar. Tuo metu respublikonai yra kur kas konkretesni – daugumą jų eilę metų identifikuoja save kaip konservatyvių pažiūrų atstovus (73%), kol didžioji likusi dalis (22%) skelbiasi esą nuosaikiais⁷¹. Prie šių statistinių duomenų, būtina pridėti, kad pakankamai maži skaičiai demokratų ir respublikonų, atitinkamai 13% ir 4% procentai, priskyrė save prie opojuojančių partijų pažiūrų (demokratai prie konservatyvių, o respublikonai prie liberalių). Šie skaičiai išduoda pakankamai reprezentatyvias ir vieningas politines pažiūras. Atsižvelgiant į tai analizuojamu atveju, atrodo, kad galima preziumuoti, jog Demokratų partija turėtų pakankamai vieningai atstovauti darbo klasės interesus prekybos politikoje, kol Respublikonų partija būtų linkusi vieningai palaikyti kapitalistų klasės atstovus.

Tačiau, toliau pasineriant į kitus informacinius šaltinius ir gerai išnagrinėjus partijų programas (org. – *party platform*), jos taip pat pateikia nemažai svarbių argumentų. Kas ketverius metus tvirtinamose ir plačiai visuomenei paskelbiamose programose, partijos išreiškia savo pažiūras daugybės įmanomų klausimų atžvilgiu. Tyrimo ribose, bus koncentruojamasi ties esminėmis tarptautinės prekybos idėjomis. Atskirą paragrafą demokratų programoje sudaro “Sąžiningos ir naudos Amerikiečių darbininkams užtikrinančios prekybos skaitinimas” (org. – *Promoting Trade That is Fair and Benefits American Workers*)⁷². Demokratai yra įsitikinę, kad pati tarptautinė prekyba pasaulyje ir dauguma pasirašytų prekybinių sutarčių toli gražu neatitinka keliamų lūkesčių: leisdamos pasipelninti didelėms

⁷⁰ Lydia Saad, „U.S. Still Leans Conservative, but Liberals Keep Recent Gains”, US: Washington, 2019. <<https://news.gallup.com/poll/245813/leans-conservative-liberals-keep-recent-gains.aspx>> [Žiūrėta 2019 01 25].

⁷¹ Ibid.

⁷² The 2016 Democratic Party Platform. <<https://www.democrats.org/party-platform>> [Žiūrėta 2018 12 12]

korporacijoms, nesugeba apginti darbuotojų teisių, darbo standartų, kenkia aplinkai ir visuomenės sveikatai. Minima, kad Kinija ir kitos pasaulio valstybės naudojasi nelygiaverte prekyba ir tiesiogiai kenkia JAV darbo klasei bei vietiniam šalies verslui. Ir nors partija pareiškia, kad atvirumas pasaulinei ekonomikai yra itin svarbu Amerikos lyderystės pasaulyje bruožas, tačiau pasisako prieš betkokių prekybinius įsipareigojimus, neužtikrinančius gerų vietinių gyventojų darbų, augančių jų atlyginimų bei nacionalinio saugumo⁷³. Iš šių ir daugybės kitų programoje pateiktų nuostatų, galima teigti, kad demokratų partija yra nusitaikusi į patikimą amerikiečių darbuotojų ir jų darbo vietų apsaugą bei padarys viską, kad užtikrintų vietinių asmenų klestėjimą. Tai tik patvirtina prieš tai minėtas stebimas implikacijas ir teorinius R – V spėjimus, kurie partijos programos analizės metu yra pagrindžiami dokumento ištraukomis.

Tuo metu, gilinantis į Respublikonų partijos viešintą programą, taip pat galime pamatyti daugybę pareiškimų, nukreiptų į sąžiningos tarptautinės prekybos vystymą. “Tarptautiniai mainai yra esminė visų JAV sektorių dalis, bet milžiniškas prekybos deficitas – ne”, - štai tokia nuostata yra pradedamas partijos programos “Laiminti prekybos politika” (org. - *A Winning Trade Policy*) skirsnis⁷⁴. Teigiama, kad yra reikalingos geriau suderintos tarptautinės prekybos sutartys, padedančios išskelti JAV į pirmąją poziciją kitų valstybių kontekste. Ši partija siekia apsaugoti valstybę nuo technologijų, patentų, dizainų ir prekinių ženklų vagysčių bei užsienio valiutų manipuliacijų. Pabrėžiama, kad yra bandoma praplėsti prekybinius ryšius su valstybėmis, puoselėjančiomis panašias vertybes ir įsipareigojimus sąžiningumui, lygybei ir bendro tarptautinio gerbūvio kūrimui. Partijos programoje, pabrėžiama, kad visos prekybinės sutartys pirmiausia turi teikti naudą JAV darbuotojams ir jų interesams⁷⁵.

Taigi, galima pastebėti, kad abiejų pagrindinių Amerikos partijų programose aiškiai artikuliuojamas prekybos perorganizavimo aspektas. Itin daug dėmesio skiriama priemonėms, kurių dėka būtų galima paremti vietinius JAV darbininkus. Svarbu, kad abi didžiosios partijos, tiek Demokratai, tiek Respublikonai, kviečia remti našią ir vietinių darbininkų interesus tenkinančią tarptautinę prekybą. JAV partijų, kaip klasėmis grįstų koalicijų, laikyti neleidžia ir kita analizės metu pastebėta tendencija, tai – pačių rinkėjų požiūris į partijas ir joms išreiškiamas palaikymas. Klasėmis grįstu koalicijų formavimosi atveju, tos pačios klasės požiūris turėtų būti labai vieningas, tačiau, pastebimi visai kitokie rezultatai. Didžiausia darbininkų klasės grupė JAV yra baltieji darbininkai,

⁷³ The 2016 Democratic Party Platform. <<https://www.democrats.org/party-platform>> [Žiūrėta 2018 12 12].

⁷⁴ The 2016 Republican Party Platform <<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2016-republican-party-platform>> [Žiūrėta 2018 12 12].

⁷⁵ Ibid.

sudarantys net 59% visos darbo jėgos, toli užnugaryje paliekantys kitas darbininkų grupes (juodaodžius, ispanakalbius, azijiečius ir kitus).⁷⁶ Ir nors Demokratų partija yra laikoma darbininkų klasės interesų atstove, pati baltųjų darbininkų grupė savo viduje labai stipriai išsiskiria partijų palaikymo klausimu. Darbo klasės atstovai nemato demokratų kaip liberalesnių pažiūrų partijos, galinčios deramai atstovauti jų interesus: tik 37% baltųjų darbininkų klasės atstovų priskirtų save Demokratų partijai, o likusieji – atitinkamai 48% ir 15% - identifikuotųsi su Respublikonų, arba nepriklausomomis partijomis.⁷⁷ Ši tendencija stipriai prieštarauja klasinių koalicijų susidarymo galimybei, o jai antrina ir kita, verslo atstovų pozicija. Verslo savininkai, atstovaujantys kapitalo klasę nagrinėjamoje skirtyje, taip pat prieštarauja pirminėms įžvalgoms, pagal kurias turėtų vieningai reikšti palaikymą Respublikonams. Šiuo atveju, skirtis taip pat pakankamai ryški, kai 38% verslininkų priskirtų save prie Respublikonų ir beveik ketvirtadalis - 22% - vis dėl to save identifikuotų su Demokratų politine partija.⁷⁸ Taip pat, milžiniško JAV veikiančio analizės centro *Infogroup* atliktoje apklausoje, pastebimas dar vienas įdomus reiškinys. Naudojantis rinkimų metu surinktais duomenimis ir tarpusavy lyginant dviejų didžiųjų politinių partijų rinkėjus, analizės centro darbuotojai pastebėjo, kad palyginus su demokratais, 24% labiau tikėtina, kad respublikonai bus verslo savininkai.⁷⁹ Norint teigti, kad koalicijos šalyje formuojasi klasiniu pagrindu, tokie skaičiai turėtų būti kur kas didesni, o reiškiamas palaikymas konkrečiai partijai grupių viduje – kur kas vieningesnis.

Negana to, didelis susikaldymas pastebimas ne tik tarp rinkėjų, bet ir pačių partijų viduje. Nors abi ryškiausios politinės arenos dalyvės reiškia palaikymą Amerikos ekonomikos atvirumui, kaip svarbiam valstybės dominavimo pasaulyje aspektui, egzistuoja nemažai vidinių nesutarimų. Dar prieš D. Trump tampa JAV Prezidentu, laisva tarptautinė prekyba buvo laikoma pamatiniu Respublikonų partijos principu. Tačiau, pastaruoju metu šią nuostatą bandoma pakeisti. Ganėtina nesenai, D. Trumpui įvedus tarifus importuojamam plienui ir aliuminiui, išsiskyrė partijų požiūriai: demokratai, kurie turėjo pasisakyti už aukštus tarifus, jiems prieštaravo, o respublikonai, laisvos prekybos pasekėjai, palaikė priimtus prekybinius barjerus. Net 73% Demokratų partijos narių pasisakė prieš aliuminio ir plieno tarifus, ir tik iš jų 20% siekė, jog būtų priimami agresyvūs ekonominės politikos

⁷⁶ Tanvi Misra, „The Working Class That Wasn't“ Washington, 2017. < <https://www.citylab.com/equity/2017/12/who-is-working-class-in-3-infographics/547559/>> [Žiūrėta 2019 01 12].

⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ Kelly Spors, “Which Political Party Do Small-Business Owners Identify With the Most?”. US: 2014, <<https://www.americanexpress.com/en-us/business/trends-and-insights/articles/which-political-party-do-small-business-owners-identify-with-the-most/>> [Žiūrėta 2019 02 07].

⁷⁹ Infogroup Analysis, “Today’s Key Voter Profile. What Does Today’s Key Voter Look Like?”, US: Texas, 2016. <<https://www.infogroup.com/todays-key-voter-profile>> [Žiūrėta 2019 02 11].

sprendimai Kinijos atžvilgiu⁸⁰. Tuo tarpu, didžioji dalis - net 65% - Respublikonų palaikė tarifus, o likusi dalis buvo nusistačiusi prieš. Minėtieji skaičiai atskleidžia, kad partijos ne tik neatitinka senai nusistovėjusių S – S modelio teikiamų teorinių spėjimų, bet taip pat parodo, kaip stipriai partijos interesai yra susikaldę jos viduje.

Taigi, apžvelgus JAV politines partijas per skirtingas perspektyvas, galime pastebėti kelis esminius aspektus, kurie buvo minimi ir stebėtinose tyrimo implikacijose. Visų pirma, tenka pripžinti, kad dėl partijų masto ir joms palaikymą reiškiančių žmonių skaičiaus, jų veiklą ir nuomones įstatyti į konkrečius rėmus yra ganėtinai sudėtinga. Visgi, pasteima, kad politinės koalicijos JAV labiau formuojasi industriniu pagrindu, ką atskleidžia pačių rinkėjų reiškiamas palaikymas partijoms, bei partijų programose daromi pareiškimai. Šalies politinių partijų vienybė yra itin sunkiai užčiuopiamas reiškinys. Partijos savo viduje yra susikaldžiusios ir nebūtinai atstovauja vienai ar kitai klasei, o labiau yra linkusios atstovauti skirtingas industrijas ir jų puoselėjamas vizijas⁸¹. Susumavus analizės metu pastebėtus rezultatus ir atsižvelgiant į darbe pateiktas stebimas implikacijas, galima teigti, kad politinių partijų atveju, JAV situacijai paaiškinti tinkamesnė yra R – V aiškinamoji ekonominė perspektyva.

4.2.2. Asociacijos

Nuosekliai išnagrinėjus politines partijas ir jų veiklą, toliau galima imtis kitos svarbios visuomenės grupės – asociacijų – analizės, kuri padės toliau gilinantis į JAV vykdomos užsienio politikos niuansus. Asociacijos šio darbo kontekste suprantamos kaip profesinės sąjungos, verslo, gamintojų asociacijos. M. Hiscox manymu, su asociacijų elgesio interpretavimu yra kur kas paprasčiau, nei su politinių partijų. Anot jo, taip yra, nes klasinės skirtys darbo unijose, verslo asociacijose bei ūkininkų asociacijose yra pakankamai akivaizdžiai apibrėžtos, tad ir kur kas paprasčiau analizuojamos⁸².

Trumpai peržvelgiant asociacijų istoriją JAV, jų radimasis šalyje atrodo ganėtinai logiškas ir nuoseklus procesas. Siekiant mažinti tarpusavio nesutarimus tarp įvairiausių visuomenės grupių, ekonominiai interesai buvo pradėti agreguoti, įprastai buvo organizuojami pagal industrinę bazę, sudarant gamintojų asociacijas (taip atsirado nacionalinė vilnos augintojų asociacija (org. – *the National Wool Growers Association*), geležies ir plieno asociacija (org. – *the American iron and Steel*

⁸⁰ Rachel Minogue, „Democrats’ Guide to Trump’s Steel and Aluminum Tariffs.“ *Third way*, 2018. <<https://www.thirdway.org/memo/democrats-guide-to-trumps-steel-and-aluminum-tariffs>> [Žiūrėta 2018 06 13].

⁸¹ Kenneth Rapoza, „Trump’s Tariffs Get Little Support Among The Public.“ *Forbes*, 2018 <<https://www.forbes.com/sites/kenrapoza/2018/03/07/trumps-tariffs-get-little-support-among-public/#1e0da69f16cf>> [Žiūrėta 2018 06 13].

⁸² Hiscox, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, 14.

Association), bei kitos), bei darbo unijas (jungtinė automobilių darbuotojų (org. - *the United Auto Workers*), jungtinė kasyklų darbuotojų (org. – *the United Mine Workers*), jungtinė drabužių ir tekstilės darbuotojų (org. – *Amalgamated Clothing and Textile Workers Union*) ir kitos unijos)⁸³. Tai buvo savotiška pradžia, dabar jau stipriai šalyje išsivysčiusiam, asociacijų tinklui.

Natūraliai kyla klausimas, kam iš viso yra reikalingos skirtingos asociacijos? Kaip teigia didžiausia profesinių sąjungų federacija JAV – Amerikos darbo federacija ir industrinių organizacijų kongresas (org.- *The American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations*, toliau - AFL – CIO): “Kai darbo žmonės susivienija, jie pagerina visų situaciją. Jungimasis į unijas įgalina darbininkus derėtis dėl aukštesnių atlyginimų ir darbo vietų sąlygų gerinimo. Amerikoje yra milijonai skirtingų unijų narių ir šie žmonės žino, kad kalbėti vieningai, jei gali pasiekti kur kas daugiau, nei pasiektų vieni”⁸⁴. JAV šiuo metu aktyviomis laikomos daugybė įvairiausių asociacijų, vienijančių panašius interesus turinčius asmenis ir jų grupes. Apžvelgti visas jas tokio tyrimo ribose – ne tik sunkiai įmanoma, bet ir neturi itin didelės prasmės – ne visos iš jų viešai išreiškia savo nuomonę prekybos politikos klausimais. Būtent dėl to, bus orientuojamasi į kelis esminius žaidėjus šalyje, tikėtina, atskleisiančius tyrimui reikalingus argumentus, pagrįsti vienai ar kitai teorinei perspektyvai.

Paprasčiausia struktūruoti asociacijų tyrimą remiantis skirtingais šalies faktoriais. Siekiant suprasti asociacijų požiūrį tarptautinės prekybos klausimais, bus nagrinėjami jas pagrindę atstovaujančių žmonių vieši pasisakymai ir pačios organizacijos visuomenei pristatoma saviidentifikacija. Pradedant nuo su kapitalu siejamų grupių, tokiomis turėtų būti laikomos asociacijos, vienijančios skirtingas industrijas atstovaujančias kompanijas – vadinasi, bus peržiūrimos tiek didesnės su importu konkuruojančios, tiek eksportuojančios asociacijos. Kaip lyderiaujančioji šalyje šios srities atstovė galėtų būti išskiriama Nacionalinė kapitalo įmonių asociacija (org. – *National Venture Capital Association*, toliau – NVCA). Pati NVCA viešojoje erdvėje yra pristatoma kaip asociacija “įgalinanti ateinančias amerikietišku kompanijų kartas, varančias ateities ekonomiką į priekį”⁸⁵. Skatindama ekonominį šalies tobulėjimą, viena iš pagrindinių priemonių tam užtikrinti laiko imigraciją, kai kasmet keli tūkstančiai imigrantų gali pradėti naujas įmones šalyje. Turint tai omenyje, savaime suprantama, koks svarbus asociacijai kuo mažiau apribotas tarpvalstybinis ryšis. Analizuojant viešus pasisakymus šios organizacijos vardu, galima pamatyti tokius išreikštus norus, kaip kur kas siauresni užsienio investicijų ribojimai ir mažesnių prekybinių tarifų naudojimas⁸⁶. NVCA, kaip su kapitalo faktoriumi

⁸³ Irwin, *Clashing over Commerce: A History of U.S. Trade Policy*, 16-17.

⁸⁴ AFL – CIO, “What Unions do? Unions Begin With You.”, <<https://aflcio.org/what-unions-do>> [Žiūrėta 2019 04 16].

⁸⁵ NVCA, “Who We Are”.< <https://nvca.org/about-nvca/who-we-are/>> [Žiūrėta 2019 03 09].

⁸⁶ Danny Crichton ir Arman Tabatabai, “The US Continues to Hammer Chinese Tech”, 2019, <<https://techcrunch.com/2019/01/11/the-u-s-continues-to-hammer-chinese->

susijusios asociacijos, veikla atskleidžia priešišumą betkokiems protekcionistinės politikos vykdomiems bajorams.

Siekiant apžvelgti ir skirtingų industrijų pažiūras, vertėtų pasigilinti ir į tokių JAV veikiančių gigančių kaip Amerikos tarptautinė automobilių prekeivių asociacija (org. – *The American International Automobile Dealers Association*, toliau - AIADA) veiklą. Ši organizacija, vienijanti automobilius eksportuojančias kompanijas, atstovauja jų interesus prieš Kongresą, Baltuosius Rūmus ir federalines agentūras⁸⁷. Savo pirminiu tikslu laiko laisvos prekybos propogavimą ir primygtinai priešinasi muitų didinimui. Oficialiuose skelbimuose organizacijos vardu, drąsiai pareiškama, kad bet kokie prekybos tarifai tampa mokesčiais, kuriuos privalo mokėti patys JAV gyventojai⁸⁸. AIADA pasisakė prieš tarifus, argumentuojant savo pasirinkimą tuo, jog kartu su jų įgyvendinimu, automobilių gamintojams neišvengiamai kils gamybos kainos, kurios gerokai apribos šios asociacijos narių eksportavimo galimybes⁸⁹. Panašios pozicijos laikosi ir didieji JAV automobilių gamintojai (*Chrysler*, *General Motors* ir kiti), kurie oponuoja protekcionistinei politikai ir ribojimo priemonėmis, teigdami, kad tai bus neišvengiama žala ir išaugusios išlaidos tiek gamybos viduje, tiek prekių eksporto atvejais. Jiems pritaria įvairios JAV Techninės įrangos gamintojų asociacijos, kurios, įsigaliojus prekybos tarifams, susidurtų su identiškais problemomis – prekybos tarifai, lemtų brangstančias žaliavas, kurios savaime didintų gaminamų produktų kainas. Tai privestų prie smukusios paklausos ne tik valstybės viduje, bet ir už jos ribų⁹⁰. Žvelgiant iš šių asociacijų perspektyvos, prekybos tarifai iš tiesų atrodo, kaip žalingas įrankis prekybai kontroliuoti.

Analizuojat su darbo faktoriumi šalyje susijusias asociacijas, sudėtinga gilintis į pavienes organizacijas, kurių tik labai maža dalis išreiškė poziciją prekybos politikos atžvilgiu. Šiuo atveju didžiulis dėmesys turėtų būti kreipiamas į didesnių žaidėjų - profesinių sąjungų - veiklą. Esminė šio konteksto žaidėja JAV galima būtų laikyti jau minėtąją AFL – CIO, kuri yra didžiausia asociacijų federacija šalyje apskritai, kartu atstovaujanti daugiau nei 12 milijonų aktyvių ir į pensiją jau

tech/?guccounter=1&guce_referrer_us=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlMnVbS8&guce_referrer_cs=R2of_3SnA_H0iNW_0Hg8gg> [Žiūrėta 2019 03 09].

⁸⁷ AIADA, “About AIADA. Who We Are”, US: Washington, D.C. <<https://www.aiada.org/about>> [Žiūrėta 2019 03 20].

⁸⁸ Here for America, “Tariffs are Taxes on Americans Like You”, US: Washington, DC. <<http://www.hereforamerica.com/no-tariffs/everyday-americans-2/#thead>> [Žiūrėta 2019 03 19].

⁸⁹ The American International Automobile Dealers Association, „Auto Dealers Object to White House’s Steel and Aluminum Tariffs.“ Washington, 2018. <<https://www.aiada.org/news/press-releases/auto-dealers-object-white-house%E2%80%99s-steel-and-aluminum-tariffs>> [Žiūrėta 2019 03 17].

⁹⁰ Rajesh Kumar Singh, „U.S. manufacturers touted by Trump count the costs of his tariffs.“ London: Reuters, 2018. <<https://www.reuters.com/article/usa-trade-industrials/us-manufacturers-touted-by-trump-count-the-costs-of-his-tariffs-idUSL4N1QP4ZR>> [Žiūrėta 2019 03 15].

pasitraukusių JAV darbininkų⁹¹. Viena iš pamatinių šios federacijos veiklos tikslų – užtikrinti visų dirbančiųjų asmenų orumą, ir padorų pragyvenimo lygį atitinkantį darbo užmokestį. Iš to natūraliai seka išvada, kad visi asmenys, susiję su darbo faktoriumi, patenka į šios federacijos prieglobstyje esančių tarpą. Pagrindinė AFL – CIO figūra, jos prezidentas Richard Trumka, reiškė milžinišką palaikymą D. Trump priimtiems prekybos barjerams, teigdamas, kad “tai yra būtina siekiant išlyginti žaidimų aikštelę ir užtikrinant lygias galimybes vietiniams JAV gamintojams konkuruoti globalioje ekonomikoje”⁹². Anot federacijos atstovų, priimami prekybos tarifai gali išspręsti jau eilę metų egzistuojančią JAV prekybos politikos problemą – „blogą importą“ – kuri vis labiau slopina ir slegia vietinius darbininkus.

Kita verta dėmesio federacija, antra pagal dydį šalyje ir susiformavusi kaip alternatyva AFL – CIO, “Pokytis laimėti” (org. – *Change To Win*). Ši organizacija savo pagrindiniu tikslu laiko dirbančiųjų asmenų gyvenimo sąlygų gerinimą. Taip pat prideda, kad tiki kolektyvinio veiksmo galia ir bando tapti “svarių kontraargumentų korporacijų interesams ir didiesiems Vašingtono pinigams”⁹³. Tačiau, tokie duomenys apie federaciją yra tik randami oficialiame jų internetiniame puslapyje, kol konkrečių viešų pasisakymų erdvėje apie ginamas pozicijas jos atstovai padarę nėra. Visgi, siekis koreguoti prekybos taisykles ir noras apsaugoti vietinius darbininkus tarptautinės ekonomikos kontekste įrodo, kad daugiausiai asociacijų vienijančios sąjungos yra pro-protekcionistinės. Žinoma, vienareikšmiškai teigti, jog absoliučiai visa JAV darbo jėga palaikė priimtus tarifus, yra ganėtinai sudėtinga. Nepaisant didelio įtrauktų asmenų skaičiaus, minėtos federacijos visgi atstovauja tik maždaug 10%⁹⁴ visos JAV egzistuojančios darbo jėgos. Tačiau, galima daryti prielaidas, jog ta darbo jėgos dalis, kurios interesus visgi pavyko užčiuopti, laikosi vieningos pozicijos prekybos tarifų atžvilgiu. Susiskaldymo į skirtingas industrijas tarp darbo faktorių atstovaujančių asmenų nebuvo pastebėta.

Sunkiai prie konkretaus faktoriaus priskiriamas, bet kaip dar vienas papildomas anti-protekcionistinis argumentas šalyje drąsiai gali būti laikomas “Amerikiečiai už laisvą prekybą” (org. - *Americans for Free Trade*) judėjimas. Tai yra “verslo organizacijų iš kiekvieno JAV ekonomikos

⁹¹ Justin Cohen, “AFL-CIO”. US: Players Guide 2014, 2014 <<https://www.factcheck.org/2014/03/afl-cio-3/>> [Žiūrėta 2019 04 16].

⁹² Carolyn Bobb, “Steel and Aluminum Tariffs Good for Working People”, US: Press Release, 2018, <<https://aflcio.org/press/releases/steel-and-aluminum-tariffs-good-working-people>> [Žiūrėta 2019 03 11].

⁹³ Change To Win: Strategic Organising Center, “Constitution”, 2010. <http://changetowin.org/wp-content/uploads/2017/06/CtW-Constitution-as-amended-2010-11.pdf.pdf> [Žiūrėta 2019 03 11].

⁹⁴ FRED Economic Data, „Civilian Labor Force.“ St.Louis, 2019. <<https://fred.stlouisfed.org/series/CLF16OV>> [Žiūrėta 2019 03 20].

sekotriau” susivienijimas⁹⁵. Savo atsiradimą grįsdami kova su protekcionizmu, atstovaujamas pažiūras argumentuoja tokiais faktais, kaip kad tarifų taikymas kainuoja Amerikiečiams darbo vietas, didina kainas amerikiečių šeimoms, kenkia visų dydžių vietiniams verslams ir slopina inovacijų galimybes⁹⁶. Amerikiečių verslininkus, prekybos organizacijas ir darbuotojus apjungianti koalicija išsiuntė oficialų laišką JAV Prezidentui D. Trump, kuriame išreiškė milžinišką pasipiktinimą priimtais prekybiniais tarifais ir skatino valdžios atstovus prioritetizuoti JAV industrijas, darbininkus ir vietinius verslus. Laiško forma pateiktas reikalavimas kuo greičiau naikinti ribojamąsias prekybos priemones, buvo pasirašytas net 151 įvairiausių asociacijų atstovų⁹⁷. Faktas, kad tokie masiniai judėjimai aprėpia ne konkrečios industrijos ar faktoriaus atstovus, bet apskritai JAV prekybos politikos teisingumu ir našumu suinteresuotus asmenis, dar kartą patvirtina, kad asociacijų aspektas yra painus ir konkrečios krypties, atrodo, kad neturi.

Prisimenant stebimas tyrimo implikacijas JAV asociacijų atveju, pagal S – S modelį, tos, kurios yra sietinos su darbo klase, turėtų vienbalsiai palaikyti protekcionistinę politiką, o su kapitalu susijusios asociacijos turėtų laikytis vieningos pozicijos pasisakydamos už nevaržomą prekybą. Tuo metu R – V teorinis modelis teigtų, jog protekcionistinius barjerus palaikytų tik konkrečių, su importu bekonkuruojančių, industrijų asociacijos. Turint tai galvoje ir peržvelgus analizės metu rastus argumentus, atrodo, kad tarp didžiųjų JAV asociacijų interesų vienybės nėra. Negalima teigti, jog visos asociacijos, sietinos su kapitalu, palaiko laisvą prekybą. Peršasi mintis, jog šios asociacijos labiau susiskirsto pagal eksportuojančių/ su importu konkuruojančių sektorių skirtį, tačiau ir jose yra išsiskiriančių nuomonių, kas palieka JAV asociacijų perspektyvą sunkiai apibendrinamą.

4.2.3. Lobistai

Paskutinis iš trijų, M.Hiscox išskirtų esminių visuomenės komponentų – lobistai. Lobizmą, kaip procesą apskritai, mokslininkai vengė nagrinėti pakankamai ilgą laiką, dėl sudėtingo jo apibrėžimo ir empiriško išmatavimo⁹⁸. Lobizmo eminis tikslas – paveikti viešąją politiką. JAV tai yra labai svarbus produktyviai dirbančios vyriausybės elementas, o be jo akivaizdžiai padidėtų tiesioginiai, skirtingus interesus puoselėjančių asmenų tarpusavio konfliktai. Net 75% atvejų metu, JAV sistema nesugeba pasiekti kompromiso, štai kada lobistai turi pagalbinį balsą išspręsti, kuris iš bekonkuruojančių interesų

⁹⁵Americans for Free Trade, “Home”. <http://americansforfreetrade.com/?page_id=6> [Žiūrėta 2019 03 11].

⁹⁶Americans for Free Trade, “Issues”. <<http://americansforfreetrade.com/#issues>> [Žiūrėta 2019 03 11].

⁹⁷NCBFAA, “Americans for Free Trade Pens Letter to the White House on Trade Dispute with China”, US, 2019 <http://www.ncbfaa.org/Scripts/4Disapi.dll/4DCGI/cms/review.html?Action=CMS_Document&DocID=22299&Time=-1469421890&SessionID=65786930jz2f0ff6ns8rx0tfvrt05wpx9kk265lx720t7zatkmf4023aqn637iy2&MenuKey=about> [Žiūrėta 2019 03 11].

⁹⁸Christine Mahoney, “Lobbying Success in the United States and the European Union”, *Jnl Pub pol*, 27(1), 2007, 35-36.

paima viršų šalies viduje. Pačios politinės sistemos dizainas turi stiprų poveikį politikų atskaitingumui, kas nulemia laimėtojus ir pralaimėtojus šalyje. Tiesioginių rinkimų šalyje ir privataus rinkimų finansavimo kombinacija šalyje, veda prie to, kad deleguoti asmenys tampa labiau suinteresuoti reaguoti į turtingesniųjų aktorių interesus⁹⁹.

Trumpai apžvelgiant lobizmo kontekstą JAV, galima pastebėti, kad anksčiau būdami visiškai skeptiški valdžios klausimais, Amerikietiški verslai dabar tapo pasitikėjimo pilni, aktyvūs ir politiką, kaip tobulą valdymo įrankį, matantys pilnaverčiai politinės arenos žaidėjai. Pirmi išaugusio aktyvumo požymiai buvo pastebėti 7-ame praėjusio amžiaus dešimtmetyje, kai verslai sureagavo į valdžios priimtas naujas reguliacijas ir socialinį spaudimą¹⁰⁰. Tuo metu, lobistai buvo visiškai neorganizuoti, susikalbė, stokojantys tiek kompetencijos, tiek resursų. Ir nors politika buvo palanki terpė verslo interesams vystyti, kompanijos nesistengė pasinaudoti susikūrusios progoms. Po dar kelių dešimtmečių, 1990-aisiais įvyko žymus pokytis, besitęsiantis iki šių dienų ir įgaunantis visa nujas formas: verslai pasidarė kur kas agresyvesni savo interesų gynėjai, bandydami išnaudoti kiekvieną atsivėrusią nišą politinėje erdvėje ir naudodami didelius resursus, kad tomis progomis daryti įtaką politikai, jie galėtų pasinaudoti¹⁰¹. Suaktyvėjęs lobistų tinklas ir toliau plečiasi, o ši visuomenės grupė, negailėdama milžiniškų finansų, geba daryti vis didesnę įtaką priimamiems politikos sprendimams. Tai yra akivaizdžiai matoma per konkrečius pavyzdžius, pateikiamus toliau.

Analizuojant pastarojo meto lobistų veiklą JAV, akivaizdžiausios jų išraiškos yra susijusios su JAV Prezidento D. Trump prekybos tarifais. Remiantis oficialiais duomenimis, sužinojusios apie galimus prekybos ribojimus, plieno industrijos vien per 2018 metus skyrė daugiau nei 12 mln. JAV dolerių, siekiant įgyvendinti šias protekcionistinės politikos priemones, o tai prilygo net 20% finansavimo šoktelėjimui nuo ankstesniųjų metų. Labiausiai išsiskyrė tokios plieno gamybos gigantės kaip *Nucor Corp* (2,23 mln. JAV dol.), *ArcelorMittal* (1,47 mln JAV dol.) ir *US Steel* (830 tūkst. JAV dol.)¹⁰². Prie tarifais suinteresuotųjų pusės jungėsi ir aliuminio industrija, tiesa, skirdama gerokai mažiau lėšų, bet vistiek prisijungdama prie protekcionizmo vykdymo – tokios įmonės kaip *Hogan Lovells* kartu su *Nutter & Harris* sumokėjo (40 tūkst. JAV dol.)¹⁰³ siekiant savo prekybinių interesų gynimo. Atrodo, kad didžiosios plieno kompanijos tutėtų būti akivaizdžios nugalėtojos naujųjų prekybos tarifų istorijoje, tačiau situacija nėra tokia vienareikšmiška. Štai jungtinės plieno darbuotojų

⁹⁹ Ibid, 55.

¹⁰⁰ Lee Drutman, "The Business Of America is Lobbying: Explaining the Growth of Corporate Political Activity in Washington, DC", US: Washington, DC, 2009, 1-3.

¹⁰¹ Ibid, 30-32.

¹⁰² OpenSecrets, „Annual lobbying on steel production.” USA: OpenSecrets, 2018. <<https://www.opensecrets.org/lobby/indusclient.php?id=N14&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 14].

¹⁰³ OpenSecrets, „Annual lobbying for Aluminum Assn.” USA: OpenSecrets, 2018. <<https://www.opensecrets.org/lobby/clientsum.php?id=D000046753&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 13].

(org. – *United Steel Workers*) prezidentas Leo Gerard, viešai oponavo tarifų įsigalėjimui ir stengėsi paveikti Baltuosius Rūmus, siekiant nuo tarifų apsaugoti bent jau bazines savo klientes, tokias kaip Kanada ir kitas šalis, “žaidžiančias pagal taisykles”.

Kitoje barikadų pusėje nei prieš tai minėtos grupės stovi didžiausius finansinius resursus lobistinei veiklai (beveik 40 mln. JAV dol. per 2018 metus¹⁰⁴) skirianti *Akin Gump Strauss Hauer & Feld*. Ši kompanija, viešai reiškia savo pažiūras tarptautinės prekybos politikos klausimais. Oficialiuose tinklapiuose, įmonė oponuoja neteisingsiems užsienio tarifams, investicijų ribojimams, reiškia nuolankumą importo ir eksporto laisvei. Įmonės atstovai teigia, kad jų lobistinė veikla prieš JAV Kongresą, buvo sėkmingai įgyvendinta. Išlaikydami dėmesio fokusą ties tarptautiniu lygmeniu, sprendė problemas susijusias su mokesčiais ir tarifais, laisvos prekybos sutartimis, muitais ir valstybės saugumu. Taip pat, viešai skelbiama įmonės turima ilgametė patirtis derintis dėl tarptautinių sutarčių, tokių kaip laisvos prekybos susitarimai¹⁰⁵. Susumavus šiuos aspektus, darosi aišku, kad milžiniškus pinigus valdanti įmonė yra pasiryžusi užtikrintai siekti neribojamos prekybos vystymo šalyje.

Taigi, milžiniškos pinigų sumos ir išaugęs lobizmo aktyvumas *per se* sufleruoja ryškėjantį lobistų vaidmenį visuomenėje, kurio nebegalima ignoruoti. Taip pat, aiškiai matoma, kad atsiveria įtakos politikai vykdymo niša, kurią lobistai gan puikiai išnaudoja. Prisimenant darbe pateiktas tyrimo metu stebimas implikacijas, R – V modelio atveju didžiausią spaudimą palaikant protekcionistinę politiką turėtų daryti industrinės, su importu konkuruojančio sektoriaus lobizmo grupės, tuo tarpu laisvą prekybą turėtų palaikyti industrinės, eksportuojančio sektoriaus lobizmo grupės. S – S aiškinamosios perspektyvos atveju, lobizmas turėtų būti neaktyvus. Iš pateiktų argumentų, rastų lobistinių grupių analizės metu, peršasi neginčijama išvada, kad lobizmas yra ne tik aktyvus JAV, bet ir puikiai klestintis, vis besiplečianti procesas. Šis faktas iš karto paneigia S – S teorinį spėjimą. Žvelgiant iš R – V modelio perspektyvos, galima pastebėti pagrindinę tendenciją, atitinkančią teoriją, kad lobizmas šalyje apskritai yra aktyvus ir besivystantis procesas. Tokiu atveju, lobistų grupės analizė tampa dar vienu argumentu R – V aiškinamosios perspektyvos naudai.

¹⁰⁴ OpenSecrets, „Annual lobbying by Akin, Gump et al.” USA: OpenSecrets, 2019 <<https://www.opensecrets.org/lobby/firmsum.php?id=D000000162&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 14].

¹⁰⁵ Akin Group Strauss Hauer & Feld LLP, “International Trade Policy”, US: Washington, DC <<https://www.akingump.com/en/experience/practices/international-trade/international-trade-policy.html>> [Žiūrėta 2019 03 14].

4.3 JAV prekybos politikos koalicijų analizė per teorinių modelių prizmę

Apžvelgus visas tris skirtingas M. Hiscox iškirtas koalicijas, įvertinus jų veikla JAV rėmuose, tyrimo rezultatus ir spėjimus, kas vis dėlto turi didžiausią įtaką užsienio politikos vykdymui JAV, galime daryti tokius apibendrinimus:

- Nepaisant to, kad daryti kategoriškas išvadas apie socialines struktūras, tokias kaip politinės partijos, yra ganėtinai sudėtinga, bet, tyrimo įžvalgos rodo, kad partijos JAV nesusiskirto pagal klasines skirtis. Vertinant jų prekybos interesus, rinkėjų požiūrį, bei visuomenės grupes, kurias jos skelbiasi atstovaujančios, labiau tikėtina, kad partijų formavimasis yra grįstas eksporto/su importu konkuruojančiųjų skirtimi. Taip pat, politinės partijos yra stipriai susikaldžiusios viduje. Panašu, kad jos yra labiau linkusios atstovauti skirtingų industrijų atstovus ir jų puoselėjamus interesus. Aptartieji aspektai atskleistų, kad JAV politinių partijų analizės atveju labiau tinka mas būtų R – V modelis.
- Apibendrinant asociacijų veiklą, iškyla dar keblesnė situacija. Atrodo, kad tarp turimų interesų vienybės šiose grupėse visgi nėra. Sunku teigti, jog visos asociacijos, sietinos su kapitalu, atkakliai palaikytų tik laisvą prekybą, o informacijos apie darbo faktoriaus grupes yra itin mažai. Todėl, analizuojant asociacijų veiklą, situacija tampa kiek kontraversiška. Iš vienos pusės, darbo faktoriaus atstovų elgesys leistų iškelti S – S modelį, kaip tinkamesnę alternatyvą, tačiau su kapitalu susijusių grupių veikla labiau linktų prie R – V aiškinamosios perspektyvos. Informacijos stoka apie grupių, susijusių su darbo faktoriumi (kai prieinami vieši skelbimai yra randami tik iš AFL – CO pozicijos), negali būti ignoruojama, nes būtent ten gali slypėti reikalingi argumentai šiai dviprasmiškai sutiacijai išspręsti. Šiuo atveju, mažas kiekis informacijos, lemia tai, kad legitimacyu situaciją būtų vertinti per kapitalo grupių preferencijas, kurios šios analizės rėmuose labiau atitiktų R – V modelio struktūrą.
- Daryti išvadas apie lobistines grupes, panašu, kad yra paprasčiausia. Pagal stebimas tyrimo implikacijas, S – S modelio JAV veikimo atveju, lobizmas turėtų būti neaktyvus reiškinys. Analizės atveju, priešingai, yra aiškiai matomi kryptingai didėjantys lobistų skaičiai ir staigiai augantys į tai investuojamų pinigų rodikliai. Taip pat, iš darbe pateiktų analizės argumentų, galime pastebėti, kad didžiausią spaudimą palaikant protekcionistinę politiką daro su importu konkuruojančio sektoriaus lobistinės grupės, o tuo tarpu laisvą prekybą palaiko lobistai, aktyviai veikiantys eksportuojančiame sektoriuje. Pastarieji argumentai įtvirtina R – V modelio tinkamumą JAV atveju.

Tyrimo kliūtys ir išvados

Griežta protekcionistinė politika, ypač šiuolaikiniame, pilnu globalizacijos pajėgumu veikiančiame pasaulyje, yra sunkiai įgyvendinama. Anot jau daug kartų cituoto šiame darbe autorių Stolper ir Samuelson dueto, nelabai įmanoma rasti politinių argumentų protekcionizmui paremti: net jeigu teigiamas laisvosios prekybos efektas mainams ir gali būti ignoruojamas, bet žala, kurią laisvoji prekyba sukelia vienam iš faktorių, yra būtinai mažesnė už naudą, kurią gauna kitas¹⁰⁶. Būtent dėl to nukentėjusį faktorių galima subsidijuoti ar panaudoti kitus perskirstymo įrankius, siekiant visapusiškos naudos visiems faktoriams ir išvengiant protekcionizmo taikymo. Iš kitos pusės, absoliučiai laisva prekyba pasaulyje nėra galima. Tačiau, svarbu atkreipti dėmesį, kad dirbtinai sukurti papildomi jos ribojimai, gali sukelti kur kas daugiau žalos, nei naudos.

Konkrečiai žvelgiant į JAV atvejį per dvi skirtingas aiškinamąsias R – V ir S – S perspektyvas, buvo atskleista daugybė valstybės vykdomos politikos niuansų. Svarbiausia, buvo išanalizuota kurios visuomenės grupės remia, o kurios priešinas pastaruoju metu priimtoms protekcionistinės politikos nuostatomis. Darbe atliktos trijų skirtingų visuomenės grupių analizės metu, buvo rasta pakankamai daug ir svarių argumentų, atskleidžiančių, kad koalicijos JAV labiau formuojasi skirtingų industrinių sektorių, o ne klasiniu pagrindu. Šio tyrimo rėmuose, tai reikštų, kad darbo metu yra patvirtinama hipotezė nr. 2 teigianti, kad už laisvą prekybą JAV kovotų eksportuojančio sektoriaus atstovai, o jai priešintųsi su importu konkuruojančių sektorių nariai. Tokiu atveju, JAV besiformuojančios koalicijos remiasi kur kas siauresne nei klasinė, industrinių sektorių, skirtimi. Šį reiškinį bent dalinai patvirtino kiekvienos iš autoriaus M. Hiscox išryškintų visuomenės grupių elgesys.

Įsitikinęs, kad JAV atvejui analizuoti labiau priimtinas yra R – V ekonominis modelis, kaip dar vienas papildomas argumentas jam, gali būti priskiriamas ir paskutiniojo JAV Prezidento D. Trumpo iškilimas. Tradiciškai, Respublikonų partija laikydavo laisvą prekybą, kaip pamatinę savo veiklos idėją, o pastarojo prezidento, garsiai žadančio drastiškus prekybos ribojimus, išrinkimas atskleidžia partijų susikaldymą ir nusistovėjusių normų nepaisymą. D. Trump pergalė rinkimuose imponuoja, kad šalyje S – S modelio veikimo galimybės yra stipriai ginčijamos, kas tik papildė šio darbo metu atliktos analizės rezultatus.

Techniškai, JAV vykdomos užsienio politikos posūkį protekcionizmo link galima laikyti natūraliu ir logišku žingsniu šiandieninės politikos kontekste. Tokią išvadą galima būtų pasiekti turint galvoje analizės metu daug kartų ir iš visų visuomenės grupių girdėtą susirūpinimą dėl milijonų vietinių

¹⁰⁶ Stolper, “Protection and Real Wages”, 73.

JAV gyventojų darbo vietų, orių jų atlyginimų ir darbininkų gerovės užtikrinimo apskritai. JAV, kaip itin svarbi valstybė pasaulio politikos žemėlapy, nuolat buvo įtraukta į visus įmanomus tarptautinius įvykius, tarpvalstybinius susitarimus ir t.t. Laikui bėgant, atrodo ganėtinai logiška, kad šalis pasisuktų į save ir prioritetizuotų vietinius gyventojus bei jų gerovę, bent trumpam nustojant stengiantis pasirūpinti aplinkiniu pasauliu.

Taip pat, būtina paminėti, kad tyrimo metu buvo susidurta su tam tikromis kliūtimis. Visų pirma, tai problemos su informacijos apdorojimu. Tam tikrais atvejais (pvz. itin didelis šalyje veikiančių lobistinių grupių skaičius), tyrėjas yra priverstas informaciją rinktis selektyviai, dėl per didelio kiekio informacijos, kas savaime sudaro galimybes rezultatams atitolti nuo realios situacijos. Iš kitos pusės, buvo susidurta ir su informacijos stoka konkrečiais aktualiais klausimais (pvz. darbe minėtas informacijos trūkumas apie konkrečių asociacijų požiūrį). Neviešinama plačiai auditorijai medžiaga, susijusi su skirtingų visuomenės grupių interesais, puoselėjamais konkrečiais užsienio politikos klausimais, taip pat galėjo įnešti nemažai netikslumų. Be to, teorinių modelių taikymas realybėje yra ganėtinai sudėtinga užduotis. Politinės ekonomijos modeliai pateikia specifinius spėjimus, o kai kuriuos iš jų tiksliai empiriškai pamatuoti yra itin keblu. Gali būti, kad pasirinkus kitus rodiklius toms pačioms visuomenės grupėms nagrinėti, būtų pasiekiamos visai kitokios išvados.

Apibendrinant, galima teigti, kad nors JAV atvejis pakankamai nuosekliai atitiko specifinio politinės ekonomijos modelio rėmus šiame darbe vykdomos analizės metu, visgi, kategoriškos išvados neturėtų būti daromos. Tokios socialinės struktūros kaip politinės partijos, įvairaus pobūdžio asociacijos bei lobistinės grupės, itin retai nusistovi konkrečioje pozicijoje ir nuolat reikalauja vis naujų tyrimų. Sparčiai kintančios individų nuomonės, faktorių pasiskirstymo pokyčiai ir kitos susiklosčiusios aplinkybės lemia situacijos nepastovumą ir užtikrina pakankamai darbo tyrinėjant tą pačią sferą dar ir dar kartą. Kiti JAV Prezidento rinkimai gali atskleisti visai kitokius rezultatus, nei pateiktieji šio darbo ribose. Tačiau, iš šiuo metu prieinamų informacijos šaltinių, išgauti rezultatai atskleidžia, kokių tikslumu realybėje gali būti pritaikomi hipotetiniai modeliai.

Literatūros sąrašas

1. AFL – CIO, “What Unions do? Unions Begin With You”, <<https://aflcio.org/what-unions-do>> [Žiūrėta 2019 04 16];
2. AIADA, “About AIADA. Who We Are”, US: Washington, D.C. <<https://www.aiada.org/about>> [Žiūrėta 2019 03 20];
3. Akin Group Strauss Hauer & Feld LLP, “International Trade Policy”, US: Washington, DC <<https://www.akingump.com/en/experience/practices/international-trade/international-trade-policy.html>> [Žiūrėta 2019 03 14];
4. Americans for Free Trade, “Home”. <http://americansforfreetrade.com/?page_id=6> [Žiūrėta 2019 03 11];
5. Americans for Free Trade, “Issues”. <<http://americansforfreetrade.com/#issues>> [Žiūrėta 2019 03 11];
6. BBC, “Trade wars, Trump tariffs and protectionism explained”, 2018, <<https://www.bbc.com/news/world-43512098>> [Žiūrėta 2019 01 11];
7. Beaulieu, Elaine, “Factor or Industry Cleavages in Trade Policy? An Empirical Analysis of the Stolper–Samuelson Theorem”. *Economics & Politics*, 14(2), 2002;
8. Bobb, Carolyn, “Steel and Aluminum Tariffs Good for Working People”, US: Press Release, 2018, <<https://aflcio.org/press/releases/steel-and-aluminum-tariffs-good-working-people>> [Žiūrėta 2019 03 11];
9. Borkakoti, Jitendralal, *International Trade: Causes and Consequences*. London: Palgrave, 1998;
10. Burstein, Paul ir April Linton, „The Impact of Political Parties, Interest Groups, and Social Movement Organizations on Public Policy: Some Recent Evidence and Theoretical Concerns“, *Social Forces*, 81 (2), 2002;
11. Busch, Marx L., “The Political Economy of Trade Policy”, Georgetown University: Washington, DC., 2005;
12. Change To Win: Strategic Organising Center, “Constitution”, 2010.. <<http://changetowin.org/wp-content/uploads/2017/06/CtW-Constitution-as-amended-2010-11.pdf.pdf>> [Žiūrėta 2019 03 11];
13. Cohen, Justin, “AFL-CIO”. US: Players Guide 2014, 2014 <<https://www.factcheck.org/2014/03/afl-cio-3/>> [Žiūrėta 2019 04 16];
14. Crichton, Danny ir Arman Tabatabai, “The US Continues to Hammer Chinese Tech”, 2019, <https://techcrunch.com/2019/01/11/the-u-s-continues-to-hammer-chinese-tech/?guccounter=1&guce_referrer_us=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xlLmNvbS8&guce_referrer_cs=R2of_3SnA_H0iNW0Hg8gg> [Žiūrėta 2019 03 09];
15. Drutman, Lee, “The Business Of America is Lobbying: Explaining the Growth of Corporate Political Activity in Washington, DC”, US: Washington, DC, 2009;
16. Flyvbjerg, Bent, "Five Misunderstandings About Case-Study Research," *Qualitative Inquiry*, 12(2), 2006;
17. FRED Economic Data, „Civilian Labor Force.“ St.Louis, 2019. <<https://fred.stlouisfed.org/series/CLF16OV>> [Žiūrėta 2019 03 20];
18. Frieden, Jeffry A. ir David A. Lake, *International Political Economy: Perspectives on Global Power and Wealth*. London: Routledge, 2002;
19. Hall, Peter A., “Systematic Process Analysis: when and how to use it”. *European Management Review* (3), Harvard University: Cambridge, 2006;

20. Here for America, "Tariffs are Taxes on Americans Like You", US: Washington, DC. <<http://www.hereforamerica.com/no-tariffs/everyday-americans-2/#heads>> [Žiūrėta 2019 03 19];
21. Hiscox, Michael, "The Domestic Sources of Foreign Economic Policies", *Global political economy*. 3 leid. New York: Oxford University Press, 2011;
22. Hiscox, Michael, „Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade“, *International Organization* 55(1), 2001;
23. Infogroup Analysis, "Today's Key Voter Profile. What Does Today's Key Voter Look Like?", US: Texas, 2016. <<https://www.infogroup.com/todays-key-voter-profile>> [Žiūrėta 2019 02 07 11];
24. International Trade Administration, „Global steel import monitor: United States.“ US: Washington, 2018. <<https://www.trade.gov/steel/countries/pdfs/imports-us.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 11];
25. Irwin, Douglas A., *Clashing over Commerce: A History of U.S. Trade Policy*, National Bureau of Economic Research, Inc., 2017;
26. Krugman, Paul R. ir Maurice Obstfeld, *International economics: Theory and policy*. 2 leid. New York: HarperCollins, 1991;
27. Ladewig, Jeffrey W., "Domestic Influences on International Trade Policy: Factor Mobility in the United States, 1963 to 1992", *International Organization*, 60, 2006;
28. Langenfeld, James ir James Nieberding "The Benefits of Free Trade to U.S. Consumers quantitative confirmation of theoretical expectation", *Business Economics*, 7, 2005;
29. Lawder, David, "Timeline: Next steps, deadlines in U.S.-China trade fight." London: Reuters, 2018. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-trade-china-deadlines-timeline/timeline-next-steps-deadlines-in-u-s-china-trade-fight-idUSKBN1I42R8>> [Žiūrėta 2018 12 01];
30. Leamer, Edward E., „The Heckscher – Ohlin model in theory and practice.“ *Princeton Studies in International Finance*, 77, 1995.
31. Mahoney, Christine, "Lobbying Success in the United States and the European Union", *Jnl Pub pol*, 27(1), 2007;
32. Misra, Tanvi, „The Working Class That Wasn't.“ Washington, 2017. <<https://www.citylab.com/equity/2017/12/who-is-working-class-in-3-infographics/547559/>> [Žiūrėta 2019 01 12];
33. NCBFAA, "Americans for Free Trade Pens Letter to the White House on Trade Dispute with China", US, 2019. <http://www.ncbfaa.org/Scripts/4Disapi.dll/4DCGI/cms/review.html?Action=CMS_Document&DocID=22299&Time=-1469421890&SessionID=65786930jz2f0ff6ns8rx0tfvrt05wp9kk265lx720t7zatkmf4023aqn637iy2&MenuKey=about> [Žiūrėta 2019 03 11];
34. Neary, J. Peter, *The Stolper-Samuelson Theorem*, Dublin: University College of Dublin, Institute for the Study of Social Change, 2004;
35. NVCA, "Who We Are" <<https://nvca.org/about-nvca/who-we-are/>> [Žiūrėta 2019 03 09]
36. Odell, John S., "Case Study Methods in International Political Economy", *International Studies Perspectives*, 4, 2001. <https://www.researchgate.net/publication/227662539_Case_Study_Methods_in_International_Political_Economy> [Žiūrėta 2019 03 23];
37. OpenSecrets, "Annual lobbying by Akin, Gump et al." USA: OpenSecrets, 2019 <<https://www.opensecrets.org/lobby/firmsum.php?id=D000000162&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 14];

38. OpenSecrets, "Annual lobbying for Aluminum Assn." USA: OpenSecrets, 2018. <<https://www.opensecrets.org/lobby/clientsum.php?id=D000046753&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 13];
39. OpenSecrets, "Annual lobbying on steel production." USA: OpenSecrets, 2018. <<https://www.opensecrets.org/lobby/indusclient.php?id=N14&year=2018>> [Žiūrėta 2019 03 14];
40. Orton, Robert, "Lakatos Model for Assessing a Research Program". *Journal of Thought*, 23(3/4), 1988;
41. Plouffe, Michael, "Two Basic Models of the Distributional Effects of Trade", UK: University College London, 2014. <<http://www.michaelplouffe.net/research/papers/RV-SS%20Overview.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 01];
42. Rand, Ayn, "The Roots of War", *Capitalism: The Unknown Ideal*, 1967;
43. Rogowski, Ronald, *Commerce and Coalitions: How Trade Affects Domestic Political Alignments*, USA: Princeton University Press, 1990;
44. Saad, Lydia, „U.S. Still Leans Conservative, but Liberals Keep Recent Gains” Washington, 2019. <<https://news.gallup.com/poll/245813/leans-conservative-liberals-keep-recent-gains.aspx>> [Žiūrėta 2019 01 25];
45. Scheve, Kenneth F. ir Matthew J. Slaughter, "What Determines Individual Trade-Policy Preferences?", *Journal of International Economics*, 54, 2001;
46. Shane, Daniel, "China hits the United States with tariffs on \$3 billion of exports." London: CNN Money, 2018. <<http://money.cnn.com/2018/04/02/news/economy/china-us-tariffs-trade/?iid=EL>> [Žiūrėta 2018 12 01];
47. Singh, Rajesh Kumar, „U.S. manufacturers touted by Trump count the costs of his tariffs.“ London: Reuters, 2018. <<https://www.reuters.com/article/usa-trade-industrials/us-manufacturers-touted-by-trump-count-the-costs-of-his-tariffs-idUSL4N1QP4ZR>> [Žiūrėta 2019 03 15];
48. Spors, Kelly, "Which Political Party Do Small-Business Owners Identify With the Most?". US: 2014. <<https://www.americanexpress.com/en-us/business/trends-and-insights/articles/which-political-party-do-small-business-owners-identify-with-the-most/>> [Žiūrėta 2019 02 07];
49. Stolper, Wolfgang ir Paul Samuelson, "Protection and Real Wages", *The Review of Economic Studies*, 9 (1), 1941;
50. The 2016 Democratic Platform. <<https://www.democrats.org/party-platform>> [Žiūrėta 2018 12 12];
51. The 2016 Republican Party Platform <<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/2016-republican-party-platform>> [Žiūrėta 2018 12 12];
52. The American International Automobile Dealers Association, „Auto Dealers Object to White House’s Steel and Aluminum Tariffs.“ Washington, 2018. <<https://www.aiada.org/news/press-releases/auto-dealers-object-white-house%E2%80%99s-steel-and-aluminum-tariffs>> [Žiūrėta 2019 03 17];
53. Thompson, Henry "Stolper-Samuelson Time Series: Long Term US Wage Adjustment", USA: Auburn University, 2011. <<https://www.nber.org/papers/w5427.pdf>> [Žiūrėta 2018 12 01];
54. Workman, Daniel, "United States Top 10 Imports.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-imports/>> [Žiūrėta 2019 02 12];
55. Workman, Daniel, „United States Top 10 Exports.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-exports/>> [Žiūrėta 2019 02 11];
56. Workman, Daniel, „United States Top 10 Major Export Companies.“ US: Washington, 2019. <<http://www.worldstopexports.com/united-states-top-10-major-export-companies/>> [Žiūrėta 2019 02 12];

57. Workman, Daniel, „US Aluminum Imports by Supplying Country.“ Washington, 2018.
<<http://www.worldstopexports.com/us-aluminum-imports-by-supplying-country/>> [Žiūrėta
2018 12 11];
58. Yin, Robert K., *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. 6 leid., USA:
SAGE Publications, 2018.

Summary

US Foreign Policy Turn to Protectionism: Theoretical Insights of STOLPER – SAMUELSON and RICARDO – VINER Models

United States of America, as the hegemonic world power, has always been in the very center of all the major international events. But recently the main focus shifted to obvious changes in US foreign policy. Talks about protectionist measures that the country has imposed intensified worldwide and got everyone wondering, how did it happen, that the true symbol of free trade turned towards closing up from the surroundings. As the international trade has grown rapidly in the past years, more and more conflicts arose between those, affirming obvious benefits that the trade offers and those, who state, that the disadvantages clearly outweigh the profit it brings. Various trade laws implemented in the country affect different groups and naturally creates two opposing sides: those who win from it and those who suffer from the damage free trade may cause.

Particularly US case is being examined, as the discussions about the latest Presidential Elections went viral and got the world's attention. When D. Trump was elected with his famous "Make America Great Again" slogan, a few could have guessed that the changes will start so soon. President began ensuring the workplaces for local Americans, creating various trade restrictions and imposing taxes on imported products. As because of country's enormous size, every single international decision it makes, affects the rest of the world as well. Naturally, a question arises, if this turn towards protectionism is a recently adopted change or a long lasting policy that only became more visible recently. All these misunderstandings encourage to review US trade policies and activities of main actors involved in it.

The aim of analysis:

Primary goal is not to find out if and why US are into specific foreign policy. First of all, to find out how the battle for trade goes inside the country in general. Who and through which specific sectors fights for it and in which fields the main tensions arise. After clearing that out, it would be possible to understand why some, hardly understandable from the first sight, foreign policy decisions, were, or possibly will be, adopted. This analysis will follow the logic of Micheal J. Hiscox work "*Class Versus Industry Cleavages: Inter-Industry Factor Mobility and the Politics of Trade*".

Hypothesis:

There are two main hypotheses in this work, summing up all the smaller observable implications. As following M. J. Hiscox logic, two different theories is being tied together in this job. First of the hypotheses, is that Stolper – Samuelson theoretical model is more suitable specifically for

US case. Second one is that Ricardo – Viner theoretical perspective would define US situation better. Both of these presumptions are divided into several different parts, made to check the information and accordance to theory more easily.

Main objectives:

1. Proposing two conflicting hypotheses, based on two theoretical (Ricardo – Viner and Stolper - Samuelson) models;
2. Adapting case study, specifically – systematic process analysis, methods to achieve the clearest results to verify the models;
3. Analyzing the behavior of three different society groups, as proposed by M. J. Hiscox – political parties, peak associations and the lobbying groups;
4. Presenting the main findings of the society groups inquiry and comparing the results of it to the observable implications offered by chosen theoretical perspectives;
5. Summing up which out of two (or neither of them?) theoretical models better describes the US case particularly.

After completing this research, assumption might be made that the results fall better in accordance to Ricardo – Viner model. It is being relieved by particular behavior of the different society groups mentioned before. First of all, parties hardly might be aligned with particular factor-owning classes anymore, and the interests of major political parties are clearly divided inside. In the case of peak associations, situation is not that clear, as the interests proposed are overlapped and clear conclusions cannot really be made. Besides that, more arguments are still being found among the associations supporting Ricardo – Viner model. Taking into account lobbying, it might be implied that the fact alone how active they are recently, totally confirms the same economic model. Technically, the US shift to protectionism might be assessed as a normal process, bearing in mind the expressed will to protect millions of citizens, their workplaces and ensure their well-being. To shortly conclude it might be said that, even tough US case quite easily fall into the frame of specific economic model during this analysis, such social constructions as political parties, peak associations and lobbyist groups with quickly shifting interests hardly settles for a long time and new, up-to-date investigations are required all the time.